

משנת השבוע

יוה"כ - פ' האזינו תשפ"ו
[שנה ט"ו - גליון ב']

דברות קודש
שיעור הלכה
ניצוצי הדף
מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

דברות קודש
ליקוטי מגיד משנה
מצוה יומית
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

הילולא דצדיקא
א געדאנק פון פרשה
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

מרא"מ בספרי משנ"ה
מערכת המשנה
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

תוכן הענינים

דברות קודש
מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה . ג
מצוה יומית..... ה
ספר מצות המלך ליוה"כ..... ח
ליקוטי מגיד משנה..... טז
מראי מקומות ללימוד דף היומי ..... כא
דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ..... כב
שיעורי הלכה ..... לא
ניצוצי הדף..... לו
מערכת המשנה ..... מב
הילולא דצדיקא ..... מד
מגיד משנה לנוער ..... מט

קול אונגוואר
דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
605.477.4427

♦ נא לשמור על קדושת הגליון

לימוד מצוה יומית

יום המישי:	י' תשרי
מצוה שח.	מצות שביתה בשבועות
ערב שבת:	י"א תשרי
מצוה שט.	שלא לעשות בו מלאכה
שבת קודש:	י"ב תשרי
מצוה שי.	לשבות ממלאכה בר"ה

שבת חוה"מ

יום ראשון:	י"ג תשרי
מצוה שיא.	שלא לעשות בו מלאכה
יום שני:	י"ד תשרי
מצוה שיב.	להקריב בו קרבן מוסף
יום שלישי:	ט"ו תשרי
מצוה שיג.	להתענות ביום כפור
יום רביעי:	ט"ז תשרי
מצוה שיד.	קרבן מוסף יום כפור
יום המישי:	י"ז תשרי
מצוה שטו.	שלא לעשות בו מלאכה

אונגוואר

יצא לאור ע"י

מכון משנה הלכות

1578 53rd St

Brooklyn, NY 11219

לשלוח תגובות והערות

בכל עניני הגליון בפאקס

718-851-2660

לקבל הקונטרס באי-מייל:

KHALUNGVAR@GMAIL.COM

דברות קודש

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

יום הכיפורים שנת תשמ"ט

וייצר לו" (שם: ח), ופירש"י וייצר לו שמא יהרגו אחרים. והרי כיון דבא להרגו, הרי הבא להרגך השכם להרגו (עי' ברכות נח.). והוא מצוה לעמוד על נפשו כמ"ש במרדכי ואסתר (אסתר ח: יא) ועוד.

ואשר נראה לפמ"ש הרמב"ן ז"ל (בראשית יב: ו) דמעשה אבות סימן לבנים. והראה לנו אבינו יעקב ד"זה לעומת זה עשה האלקים" (קהלת ז: יד). והנה ברא הקב"ה היצו"ר בכדי ללחום נגדו ולקבל שכר, דגדול המצווה ועושה מאינו מצווה ועושה (קידושין לא., ב"ק לח.). ופי' התוס' בקידושין לפי שדואג ומצטער יותר פן יעבור, כי המצווה ועושה יש לו היצו"ר המסיתו לעבור על מצות ה'. והנה אברהם אבינו עשה שלום עמו ודוד המלך הרגו (עיין ראב"ד בבבב"א מה שהאריך בזה). והנה ההרגו יש בזה מעלה שאינו מצערו עוד, אבל אין לו שכר כמצווה ועושה.

ואמרו ז"ל (יומא ס:): באנשי כנה"ג שהתפללו איצרא דע"ז ובטלוהו, ואמרו כלום נתת לנו אלא לקבל שכר - לא בעינן לא מיניה ולא שכרו. הנה שהמבטל היצו"ר שוב אין לו שכר.

ועשו הוא היצו"ר, ושר שלו הוא המסטיין. ולא רצה יעקב אבינו להרגו לגמרי, דאז לא יהיה לו שוב שכר כמצווה ועושה, אלא רצה להכניעו כאברהם. וע"ז אמרו

"ונתן אהרן על שני השעירים גורלות" (טז: ח). עיין א"ע, כי המשתלח אינו קרבן כי לא ישחט, ואם יכולת להבין הסוד שהוא אחר מלת עזאזל תדע סודו וסוד שמו, כי יש לו חברים במקרא, ואני אגלה לך קצת הסוד ברמזו בהיותך בן שלשים ושלש תדענו, ע"כ. וכבר פירשו בה חכמי לב. עיין רמב"ן, והנה ר' אברהם נאמן רוח ומכסה דבר, אבל אני הרכיל מגלה סודו וכו' ע"ש. ובעניותי כבר אמרתי ג"כ בכמה אנפי.

מה שנראה כעת בס"ד, דהנה מצינו ביעקב אבינו (בראשית לב: כה) "ויאבק איש עמו עד עלות השחר" שהוא שרו של עשו, ותקע כף ירך יעקב ונאסרה גיד הנשה לנו, כדכתיב "על כן לא יאכלו" (שם: לב). והוא מטעם שנודעזע הגיד ממקור הקדושה, ושלט בו הקליפה ונטמאה ואסרה הבורא, עיין אוה"ח הקדוש שזה עיקר הטעם.

והנה מיד "וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו בא ועמו ארבע מאות איש ויחץ את הילדים וגו' והוא עבר לפניהם" (לג: א, ג). ויש להבין למה חרד יעקב על כל אלו מאחר שכבר נצחו לשר של עשו וברכו. וגם מתחילה מה זה שחלק ועשה שתי מחנות, ואמר "אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכחו והי' המחנה הנשאר לפליטה" (לב: ט). ועוד "ויירא יעקב מאד

לג:ח). וע"ד שאמרו (קידושין פא.) שלא יאמר לשטן גירא בעיניך, אלא יתפלל שינצל הימנו, "ויאמר וגו' יגער ה' בך השטן" (זכרי' ג:ב), ויש להאריך.

והנה בתורה יש סימנים פתוחות וסתומות. אבל יש עוד סימנים הנדפסים בספרים הנדפסים מהמדפסים - פרשיות ופסוקים, כגון בספר בראשית יש נ' פרקים או קאפיטלעך ואלף תקל"ד פסוקים. והגם כי לא ידוע מי עשה הקפיטלעך האלו, אבל פשוט שזה מזמן רב, ונהגו כולם לציין עליהם כמפורסם.^א

והנה בפ' וישלח בפסוק "וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו בא", מסומן ל"ג שהוא הקאפיטל ל"ג, ושם מביא שראה יעקב עשו בא "ועמו ארבע מאות איש ויחץ את הילדים וגו' והוא עבר לפניהם" (שם:א,ג) והשתחוה ועשה מה שעשה עד ששלח לעשו. וא"כ שם נראה שיעקב כבר עשה ענין של שער לעזאזל ליפטר מעשו, הוא השר המסית השטן. ואמר "ויחץ" מחצה ומחצה - כמו בשער לעזאזל ששניהם שוין ואחד קודש לה'.

וה"ש הא"ע ואני אגלה לך קצת הסוד ברמז בהיותך בן שלשים ושלש תדענו, כלומר כשתהיה אצל קאפיטל ל"ג תדענו מה שעשה יעקב לעשו, והיינו המצוה של שער לעזאזל, והבן כי לפענ"ד נכון הוא.

"בכל לבבך" (דברים ו:ה) בשני יצריך, ביצה"ט וביצה"ר. ולכן מצא יעקב אבינו עצה לפייסו ליצה"ר לזמן ולשלחו וליתן לו משהו. וזה הוא שחלק לו מן העבדים והשפחות והגמלים וחמורים ומכל אשר לו בגשמיות ושלח לו "מנחה היא שלוחה לאדני לעשו" (בראשית לב:יט). אבל מן הנשים והילדים לא שלח לו, אלא כולם החזיק לעצמו, ואמר לכפר פניו במנחה ששלח לו (שם:כא). והנה החלק ששלח לו יעקב לעשו הוא בחינת שער לעזאזל.

ביאור הדברים, דבשעיר לעזאזל כתיב "ולקח את שני השעירים" (ויקרא טז:ז), והיו צריכים להיות דומין בשנים ובמראה ובקומה ואפילו בדמים לחד מ"ד (עין יומא סב:). ומניח עליו גורלות, "גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל" (שם:ח), והיינו שאחד יעלה לה' ואחד יעלה לעזאזל, וכמ"ש לפייסו והדברים א"א לפרשם יותר.

ובנ"מ (ע"ז נד:) שאלו פלוסופין את הזקנים ברומי, אם אלהיכם אין רצונו בעבודת כוכבים מפני מה אינו מבטלה וכו'. וגם ביצה"ר אמרו כן. ואמרו (סוכה נב:) ארבעה מתחרט עליהן הקב"ה שבראם ואחד מהם יצה"ר. אמנם אחר שנברא, הוא בבחינת מלאך שצריך לו ומיעוטן צריך להם, ולכן יעקב אבינו לא הרגו, אלא כתיב "ויאמר מי לך כל המחנה הזה אשר פגשתי ויאמר למצוא חן בעיני אדוני" (בראשית

^א ומה שאומרים שאיזה כומר עשה הקאפיטלעך, לפענ"ד קשה להאמין שבנ"י הקדושים ידיסו בחומשים דור אחר דור סימנים שעשה איזה כומר ח"ו, והיו מבטלים הדבר שלא ליתן שם בתורת ה' לכוזר ח"ו. אלא ודאי הוא מסומן מקודם ע"י צדיקי ישראל שיש קיום למעשיהם.

מצוה יומית

מצוה שי. מצות שביתה ביום ראש השנה

מצוה שיא. שלא לעשות מלאכה בראש השנה י"ב-י"ג תשרי תשפ"ו

רק דרך חכמים לעשות כן, לאו מלאכה הוא לחייב על מלאכת שבת, הגם שהיתה במקדש, דבטלה דעתם אצל כל אדם ואינו חייב על מלאכה כזו. ולדעת רש"י הוה ליה כלאחר יד, ולדעת התוספות בטלה דעתם.

ביאור הענין תק"ש חכמה ואינה מלאכה

ולולי דמסתפינא היה נראה לפענ"ד לחדש בזה דיוק לשון תנא דבי שמואל (ר"ה כט:), דתנא דבי שמואל "כל מלאכת עבודה לא תעשו" (במדבר כט:א), יצתה תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה. וצריך ביאור לשון 'שהיא חכמה ואינה מלאכה', הוה ליה למימר יצתה תקיעת שופר שאינה מלאכה, מאי איכפת לן אם היא חכמה או לא. או דהוה ליה למימר שהיא חכמה, וממילא ידעינן דאינה מלאכה, דעלה קאי.

איברא דלכאורה צריך להבין הסברא דהני תרי מלאכות שהן תקיעת שופר ורדיית הפת, אמאי ניטל מהם שם מלאכה, ואטו המכבה את הנר ברוח פיו, או המנפח את האש ע"י רוח פיו מעשה גדול הוא מזה, ואמרינן שהוא מלאכה, והמכבה את הנר, או המדליק ע"י הפחה חייב, והוה מל"ט מלאכות. ומאי שנא תקיעת שופר שמנפח ברוח פיו בשופר ומשמיע קול שאינה מלאכה. וכל שכן רדיית הפת שהוא מלאכה כבידה. ואדרבה צריך חכמה ועבודה לרדות את הפת, ואמאי לא הוי מלאכה. ואי נימא שלא היה במקדש, זה אינו, חדא דהרי

מלאכת שבת רק בדבר שדרכה לעשותה

הנה כתבתי בס"ד (עי' משנ"ה חט"ו סי' קכ"א) דבר חדש בענין מלאכת שבת, דלא אסרה תורה אלא מלאכה שדרכה בכך לעולם. אבל העושה מלאכה שאין דרכה בכך, כגון שעושה כלאחר יד וכיוצא בו, או שעושה מלאכה מחכמה יתירה שיש לו, ולאו כל אדם אפשר לו לעשותה, לא מקרי מלאכה מן התורה.

דבר זה תלוי במחלוקת אמוראים

וכתבתי כן בס"ד אהא דנחלקו (שבת עד:): רבה בר בר חנה בשם רבי יוחנן ורב כהנא. דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, הטווה צמר שעל גבי בהמה בשבת, חייב שלש חטאות: אחת משום גזוז, ואחת משום מנפץ, ואחת משום טווה. רב כהנא אמר, אין דרך גזיזה בכך ואין דרך מנפץ בכך ואין דרך טווי בכך. ופריך ולא, והתניא משמיה דרבי נחמיה שטוף בעיזים וטוו בעיזים, אלמא טוויה על גבי בהמה שמה טוויה. ומשני חכמה יתירה שאני. ופירש"י (ד"ה חכמה יתירה) כדכתיב (שמות לה:כה) "וכל אשה חכמת לב", אבל להדיט אין דרכו בכך והוי כלאחר יד. ועיין בתוס' (שם ד"ה חכמה) והעושים אותם בטלה דעתם אצל כל אדם, כדאמרינן בהמצניע (צב:) גבי אנשי הוצל. והרמב"ם (הל' שבת פ"ט ה"ז) פסק כרב כהנא.

מבואר דמלאכה שאין דרך בני אדם בכך,

עבר כהנא [בהיותם מדברים בקושיא עבר רב כהנא לפנייהם], אמרין הא גברא רבה דנישאו ליה [אמרו ר"י ור"ל, הנה אדם גדול הוא זה, נשאל אותו מה שקשה לנן]. אתון שאלון ליה, אמר לון, כתוב אחד אומר (במדבר כט:א) 'יום תרועה', וכתוב אחד אומר (ויקרא כג:כד) 'זכרון תרועה' - הא כיצד [מדוע התורה שינתה בלשון]? בשעה שהוא חל בחול 'יום תרועה' [לפי שתוקעים בשופר], בשעה שהוא חל בשבת 'זכרון תרועה', מזכירין [בתפילה] אבל לא תוקעין וכו'. ופריך, מעתה [אם יש אסמכתא מהפסוק שלא לתקוע בשבת] אף במקדש לא ידחה.

תנא (שם) "באחד בחודש" [בפסוק כתוב "באחד בחודש יהיה לכם שבתון" - לכם יהיה שבתון ולא לגבוה, כיון שבביהמ"ק ידעו מתי חל ר"ח תשרי וידעו מתי חל ר"ה, תקעו גם בשבת. ושאל:] מעתה [אם התקיעה תלויה בידיעה מתי חל ר"ה] אפילו במקום שהן יודעין שהוא באחד לחודש ידחה [בכל מקום שיודים מתי חל ר"ח תשרי יתקעו בשבת! ועונה:] תני רבי שמעון בן יוחאי, (שם:כה) 'הקרבתם' - במקום שהקרבנות קריבין [שם אתם תוקעים, דהיינו בבית המקדש]. ועיין פני משה וקרבן העדה שמפרשים, דבמקום שמקריבין הוא לעולם יום תרועה אפילו בשבת.

מבואר מהירושלמי, דיו"ט של ראש השנה שחל להיות בשבת מדאורייתא אסור לתקוע חוץ מבית המקדש. ותמהו כולם, הא תקיעת שופר קיי"ל שהיא חכמה ואינו מלאכה, ואסור מדרבנן, או אפילו מדרבנן לא והוא רק משום שבות. והיאך אמרו שהוא איסור דאורייתא.

תקיעת שופר היה במקדש (סוכה ג:), וכן אפיית הפת ורדיית הפת נמי הוי במקדש, אם כן מדוע אינה מלאכה.

תקיעת שופר כיון שהיא חכמה לכן אינה בכלל ל"ט מלאכות

ולפי מה שביארנו אתי שפיר, כלומר כל שהוא מלאכת עבודה שדרך העולם כן, יצתה תקיעת שופר ורדיית הפת, דהגם שהם מלאכה, מ"מ הם חכמה ואינה מלאכה, דלאו כל אדם בקיאים בזה. ולכן לא הוה בכלל מלאכה דאורייתא לענין חיוב מלאכות. אבל מלאכה הוי וטירחא גדולה היא, דודאי המוציא משאו על ראשו עושה מלאכה, ומלאכה כבדה. ואם היה מוציא משא זו על כתפו היה חייב משום הוצאה, אלא שהתורה לא חייבה על זה, כלומר על הוצאה דרך זו, דדומיא דדגלי מדבר או משכן בעינן (שבת צח.). וזהו שאמרו יצתה תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה, ולכן אינה מלאכה.

לדעת הירושלמי תק"ש בשבת אסור מדאורייתא

ובמה שכתבנו יש להוסיף קצה, דגרסינן בירושלמי (ר"ה פ"ד ה"א) יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה. משחרב בית המקדש התקין רבי יוחנן בן זכאי שיהיו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין וכו'. ובגמרא, רבי אבא בר פפא אמר, רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש הוון יתיבון מקשיי [פי' ידיד נפש: היו יושבים ומקשים] אמרין תנינן יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה. [ושאלו:] אין דבר תורה הוא [אם תק"ש היא מדאורייתא] אף בגבולין ידחה, אין ליה הוא דבר תורה אף במקדש לא ידחה?

קמא תירץ לפי מה שכתב הקרבן העדה, דגם הירושלמי סבירא ליה דהני קראי רק אסמכתא בעלמא הם. עוד תירץ דאפילו למאן דאמר דאורייתא, הוה ליה כמלאכת חול המועד, שניתן ביד חכמים לדרוש איזה מלאכה מותר ואיזה אסור.

רב כהנא ורבי יוחנן כל אחד לשיטתו אם צריך דרך מלאכה

ואולי יש לומר בזה דבר יקר, דבירושלמי כשפריך אין דבר תורה הוא אף בגבולין ידחה, ואי לאו דבר תורה הוא גם במקדש לא ידחה. עבר כהנא, אמרין הא גברא רבה דנישאו. ואם נאמר דהאי 'כהנא' הוא רב כהנא דש"ס דילן, דפליג על רבי יוחנן וסבירא ליה אין דרך טווייה בכך, אתי שפיר מאד, דכאן נמי רבי אבא בר פפא אמר רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש הוו יתיבון ומקשיי, ועבר רב כהנא שהוא בר פלוגתיה, ולכן שאלו אותו, דבאמת סבירא להו נמי דתקיעת שופר הוא חכמה ואינה מלאכה. אלא דמכל מקום בעי למעט, דאדרבה בלאו הכי הוה אמינא שהוא מלאכה דאורייתא כשאר מלאכות. והכי הוא באמת כי הוא מלאכה, אלא שאינו חייב עליה, ובשבת 'זכרון תרועה' כתיב. ומיהו במקדש יכולין לתקוע. (שו"ת ח"ט סי' ס"ח)

דעת הבבלי תקיעת שופר בשבת איסור דרבנן

ובש"ס דילן (ר"ה כט:) יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת וכו', ובגמרא מנא הני מילי, אמר רבי לוי בר לחמא וכו', כתוב אחד אומר "שבתון זכרון תרועה", וכתוב אחד אומר "יום תרועה יהיה לכם"? לא קשיא, כאן ביום טוב שחל להיות בשבת, כאן ביום טוב שחל להיות בחול. אמר רבא, אי מדאורייתא היא, במקדש היכן תקעינן. ועוד, הא לאו מלאכה היא דאיצטריך קרא למעוטי, דתנא דבי שמואל, "כל מלאכת עבודה לא תעשו" - יצתה תקיעת שופר ורדיית הפה שהיא חכמה ואינה מלאכה.

אלא אמר רבא, מדאורייתא מישרא שרי, ורבנן הוא דגזור ביה. כדרבה, דאמר רבה הכל חייבין בתקיעת שופר, ואין הכל בקיאיין בתקיעת שופר, גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד, ויעביירו ארבע אמות ברשות הרבים. והיינו טעמא דלולב, והיינו טעמא דמגילה.

תירוצי הבית שערים

ולפום ריהטא נראה דפליגי הירושלמי והבבלי. ולכאורה היאך מפרשי הירושלמי הא דמקשה רבא ועוד, הא לאו מלאכה דאיצטריך קרא למעוטי. וראיתי למרן כק"ז בבית שערים (או"ח סי' רפ"ה) בתירוצי

ספר מצות המלך

קפה) עבודת יוה"כ בביהמ"ק (מ"ע צ')

צוה הקב"ה שיעשה הכהן גדול עבודת יום כפורים בבית המקדש, שנאמר (ויקרא טז:ג) בזאת יבא אהרן אל הקדש וגו'.

משרשי המצוה שהיה מחסדי הא-ל על בריותיו ורצה לזכות את ישראל קבע להם יום זה בשנה, כדי שיחזרו בתשובה שלימה, ולמען נחדל מעושק ידינו ונשוב לעשות רצונו יתברך. מתחלת בריאת העולם הועד והוקדש יום זה לכך. וזה שאמרו ז"ל עצומו של יום מכפר עם התשובה. ולכן היתה עבודת היום על ידי גדול העם, הוא הכהן גדול, והיה מתודה על עצמו וביתו ואחיו הכהנים ועל הקהל. וצוה התורה להתענות בו ועוד ד' עינויים להכניע הלב בתשובה, ועל ידי המעשים למטה מתחברת המדה למעלה ומתכפרת.

מס' יומא, ר"מ עבודת יו"כ, סה"מ מ"ע מ"ט, סמ"ג עשין ר"ט, יראים תי"ז.

משנה הלכות

קפה) דיני הכהן - עבודת יוה"כ מצותה בכה"ג. ועבודת הלילה, היינו תרומת הדשן, מותר בכהן הדיוט. כה"ג עובד בבגדי זהב מבחוץ ובבגדי לבן כשנכנס לפנים. עבד איזה עבודה בפנים בבגדי זהב, או בחוץ בבגדי לבן, חילל העבודה וחייב מיתה משום יתור או חסר בגדים. וצריך להיות נשוי אשה אחת.

סדר העבודה - וזה הסדר, ז' ימים קודם יו"כ מפרישין כהן גדול ללשכה שבמקדש, ומפרישין אותו מאשתו, ומזין עליו שלישי ושביעי, ומלמדים אותו סדר העבודה. ליל יו"כ מפייסין לתרומת הדשן ולשאר העבודות, עד שמגיעין לשחיטת התמיד, פושט וטובל ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו מקיתון של זהב (וקידוש זה מותר במקום חול). שוחט את התמיד רוב סימנים (ואחר מירק אחריו), ומקבל את הדם וזורק, אח"כ מקטיר קטורת של שחר, ומטיב את הנרות, ומקטיר אברים, ונסכים, מקריב פר ושבעה כבשים עולות של מוסף היום. (חל בשבת מוסף של שבת קודם שהוא תדיר). מקדש ידיו ורגליו, פושט וטובל ועולה, ולובש בגדי לבן, ומקדש ידיו ורגליו, בא אצל פרו וסומך שתי ידיו עליו ומתודה עליו ועל ביתו, ומזכיר שם המפורש ג' פעמים, אח"כ בא למקום שני השעירים ומגריל עליהם, ועליית הגורל מעכבת. ומניח על שני השעירים ואומר השם ככתבו, לה' חטאת. קושר לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח, ולשעיר הנשחט קושר על צוארו. חוזר אצל פרו וסומך שתי ידיו עליו ומתודה כראשונה, שחטו (ושחיטה כשירה בזר), ומקבל דמו, נתנו למיגס בו על הרובד הרביעי שלא יקרש הדם, נוטל המחטה וחותרה בה אש על המזבח החיצון סמוך למערב ומניחו, מביאין לו כדי חפניו קטורת דקה מן הדקה, חופן ממנו מלא חפניו ונותן לתוך הכף. לוקח המחטה בימין, והכף בשמאלו, נכנס

לקדשי הקדשים, ומניח בין שתי הברדים (ובבית שני על אבן השתיה), נוטל הכף ומערה הקטורת לתוך חפניו, צובר הקטורת על הגחלים וממתין עד שיתמלא הבית עשן ויוצא, ומתפלל בהיכל תפלה קצרה. נוטל דם הפר ומזה ח' הזאות אחת למעלה ושבע למטה, מניח הדם על כן הזהב שבהיכל, יוצא ושוחט השעיר ומקבל דמו, נכנס ומזה ח' הזאות בדרך שהזה מדם הפר, מוציא ומניח דם השעיר ולוקח דם הפר ומזה על הפרכת המפסיק בין ההיכל לקה"ק א' למעלה וז' למטה, נוטל דם השעיר ומזה כדם הפר, מערב דם הפר והשעיר ומזה על ד' קרנות של מזבח הזהב, ואח"כ מזה ז' הזאות על טהרו של מזבח בצד הדרום, שירי הדם שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון, בא אצל שעיר המשתלח, סומך ב' ידיו עליו ומתודה עונות כל ישראל בשם המפורש ג' פעמים ומוסרו ביד איש עתי, מוציא אימורי פר ושעיר הנשרפין ונותן בכלי, ומוסר בשרן ועורן להוציא מחוץ למחנה לשרפה, יוצא לעזרת נשים וקורא בתורה, מקדש ידיו ורגליו פושט וטובל ולובש בגדי זהב ומקדש ידיו ורגליו, מקריב שעיר הנעשה בחוץ ואילו ואיל העם, והוא בכלל מוספים, מקטיר אימורי פר ושעיר הנשרפין (בשבת לחה"פ ומקטיר הבזיכין), עושה מנחת המוספין ונסכיהם ומקריב תמיד של בין הערבים ומנחתו, מקדש ידיו ורגליו פושט וטובל ולובש בגדי לבן אחרים פחותים מהראשונים, ומקדש. נכנס לבית קה"ק ומוציא הכף והמחתה, מקדש ידיו ורגליו פושט וטובל ולובש בגדי זהב ומקדש ידיו ורגליו, ומקטיר קטורת של בין הערבים ומטיב הנרות, ומקדש ידיו ורגליו ולובש בגדי עצמו ויוצא. עשה עבודת הפנים שלא על הסדר פסול. ומה נהדר היה הכהן הגדול בצאתו מן המקדש, וכל ישראל מלויים אותו אל ביתו יהי רצון שנזכה לראותו בב"א.

שיג) להתענות ביו"כ (מ"ע ק"כ)

צוה הקב"ה להתענות ביום העשירי בתשרי שהוא יום הכפורים, שנאמר (ויקרא כג:כז) "אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפורים הוא מקרא קודש יהיה לכם ועניתם את נפשותיכם".

משרשי המצוה כי היה מחסדי השי"ת על עמו לקבוע יום אחד בשנה לכפר להם על החטאים עם התשובה שלא תתמלא סתם ויתחייבו כליה ח"ו. ונבחר יום זה מששת ימי בראשית (עיין מצוה ש"י), וז"ש עצומו של יום מכפר. ולפי שתולדות יצה"ר וכחו מחמת רבוי מאכל ומששתה, ונאמר שמנת עבית כשית וגו' ויטוש אלוק וגו', והתענית כמשפטו מבוא גדול להכניע היצר לפי שהנאות הגוף יעוררו החומר להמשך אחר התאוות ותתבטל הנפש החכמה מלבקש אחר האמת שהוא עבודת הא"ל ב"ה. גם כי בצלם אלקים, ר"ל המלאכים, ברא את האדם, דכתיב בצלמנו. וצריך האדם להיות דומה למלאכי השרת במקצת עכ"פ ביו"כ שאין בהם אכילה ושתייה, כמו שהוא דומה לבעלי חיים כל השנה באכילה ושתייה לצורך גופן. על כן צריך האדם להתדמות ביום זה למלאכי השרת בכל ענין.

יומא פ"ח ר"ה ט', ר"מ פ"א משביתת עשור, טה"מ מ"ע קס"ד ל"ת קצ"ו, סמ"ג עשין ל"ב לאוין ט"ט, סמ"ק ט"י רכ"א, ידאים קי"ח, מצ"ד צ"ד, א"ח ט"י תרי"א עד תרט"ו, מ"ש י"ח.

משנה הלכות

שי"ג) אכילה ושתייה - האוכל ביו"כ ככותבת הגסה (והוא מעט פחות מכביצה) בכדי אכילת פרס, והם מאכלים הראוים למאכל אדם ואפילו הם של איסור כגון נבלה וטרפה, במזיד חייב כרת ובשוגג חטאת קבוע, והשותה משקין ראוין שיעורו כמלא לוגמי' (והוא כדי שישלם לצד א' בפיו ויראה מלא לוגמיו). ובמשקין השיעור בגדול לפי גדלו ובקטן לפי קטנו, ובאדם בינוני הוא פחות מרביעית קצת. כל האוכלים מצטרפים לכותבת וכל המשקין מצטרפין למלא לוגמיו, אבל אכילה ושתייה אין מצטרפין לשיעור. וחצי שיעור אסור מן התורה, ולדעת הירושלמי מודה גם ר"ל ביו"כ.

שאר עינויים - יו"כ אסור ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה, ונחלקו הפוסקים אי כולם דאורייתא. ואסור לסוך אפילו מקצת גופו, היה חולה או שיש לו חטטין על ראשו אפילו אין בו סכנה סך כדרכו.

נעילת הסנדל - ומפני סכנת עקרב וכיוצא בו נועל הסנדל, החיה נועלת מפני הצנה כל שלשים יום, וכן החולה אעפ"י שאין בו סכנה, אבל שאר אדם הנועל הרי זה עובר ונקרא רשע. וצריך להוסיף מחול על הקדש בכניסתו וביציאתו.

עיוה"כ - מצוה לאכול בעיו"כ, וכל המרבה בסעודה מעלה עליו הכתוב כאלו התענה תשיעי ועשירי.

חולה - מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו עד שיאיו עיניו, ומאכילין אותו הקל שבאיסורין תחלה אם אפשר אבל אין משהין כלל. חולה מאכילין אותו על פי רופא מומחה אם אומר שהוא פק"נ, וצריך להיות רופא יר"ש או רופא מפורסם שאינו מרע אומנתו, וצריך לזהר ברוב רופאי זמננו שהם רשעים ומטעים את העולם, חולה אומר צריך ורופא אומר אינו צריך שומעין לחולה. עוברת שהריחה לוחשין לה באזנה יו"כ היום, ואם לא נתקררה דעתה מאכילין אותה מפני הסכנה.

נטילת ידיים - נוטל ידיו שחרית עד קשרי אצבעותיו, וכן ביום אם עשה צרכיו.

קטנים - ומחנכין את הקטנים לשעות. קטן שנולד ביו"כ נעשה בר מצוה בתחלת ליל יו"כ ופטור מתוס' בעיו"כ. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בכל אישי ישראל.

שיד קרבן מוסף של יום הכפורים (מ"ע קכ"א)

צוה הקב"ה להקריב קרבן מוסף ביוה"כ, שנאמר (ויקרא כג:כז) "אך בעשור לחדש וגו' והקרבתם אשה לה", (במדבר כט:ח) "פר בן בקר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה".

משרשי המצוה ע"ד הפשט הוא לתוספת הקדושה באותו יום מוסיפין לו קרבן. ורמזו בו פר אחד רמזו ליו"כ שהוא יום הגדול ונורא, ואיל אחד רמזו להשי"ת שהוא אחד בתכלית האחדות ובעל האילות ומוחל עונות עמו ישראל בתשובה, ושבעה כבשים רמזו שכובש עונות עמו ישראל, מלשון יכבוש עונותינו, והם שבעה במספר כנגד שבע מעלות התשובה שהם זה למעלה מזה, גם כי שבע יפול צדיק וקם. ועתה שאין לנו מקדש בעונ"ה ונשלמה פרים שפתינו. ואיתא במדרש רות ר' נחוניא בן הקנה אמר לחכמים בני חייכם אין קרוב לפני המקום כלבו של אדם, וניחא קמיה מכל קורבנין, ועליון דכל עלמא מאן דיתיב בתעניתא וישוי לביה ורעותיה, איהו מקריב קרבן שלים לפני הקב"ה וכאלו הקריב חלבו ודמו וגופו ונפשו לפני השם.

ר"מ פ"י מתמידין, סה"מ מ"ע מ"ח, סמ"ג עשין ר"ג.

משנה הלכות

שי"ד) **מיני קרבנות במוסף יוה"כ** - קרבן מוסף של יום הכפורים מפורש בקרא, פר אחד איל אחד ושבעה כבשים בני שנה. והכבשים כולם עולות. והאיל נקרא איל העם, והוא האיל האמור באחרי מות. עוד בא שעיר חטאת הנעשה בחוץ, והוא נאכל בערב (ר"מ פ"י מתו"מ ה"א). ואם חל יו"כ ערב שבת, כגון בזמן הבית, ההבילים היו אוכלים אותו כשהוא חי, שהרי אסור לבשלו בשבת.

סדר הקרבנות - ובכל מקום סדר הקרבת שעיר קודם לכל קרבן כי הוא חטאת וחטאת קודם לעולה, ופרים קודמים לאילים ואילים קודמים לכבשים כבש"ס ור"מ פ"ט מתו"מ, וביו"כ אינו כן ר"מ פ"ב מה' עיר"כ, שבלבישה ראשונה בבגדי זהב מקריב הפר וז' כבשים, ואחר כך לובש בגדי לבן, ובלבישה שלישית של בגדי זהב מקריב שעיר החיצון ואילו ואיל העם שהוא איל המוסף, והכל נלמד מקראות.

אכילת בשר חי אי הוי מצוה - ונחלקו האחרונים ז"ל בהא דהבבילים היו אוכלים אותו כשהוא חי אי מקיימין באכילת בשר קודש חי מצות אכילת קדשים, ועיין שו"ת משנה הלכות ח"ג סי' רי"ח, ועיין תוס' פסחים כ"ד דאכילת בשר חי הוה שלא כדרך אכילתן, וזה ראי' לכרתי ופלתי יו"ד סי' צ"ב, ופלא על המנ"ח מצוה ז' שתמה על הפלתי מגמ' הנ"ל. ועיין או"ח סי' ש"ח בשר חי אפילו שאינו מלוח מותר לטלטלו משום דחזי לאומצא, ובחידושי אמרתי לחלק בין היכי דאפשר לבשל אז חי הוה שלא כדרך אכילתן, אבל היכא דא"א לבשל אז הוה כדרך אכילתן כיון דא"א באופן אחר. והבאתי ראי' לדברי. ועיין תוי"ט דאפי' להר"מ פ"ו ממ"א דאסור לאכול בשר חי קודם שימלחנו, מ"מ איסור מליחה אינו אלא דרבנן ומחמת מצות עשה דאכילת קדשים לא גזרו. אבל עיין ר"ן ע"ז ע"ד ע"ב בשם הרמב"ן דמשמע דמולח חייב משום מבשל בשבת, ועיין שו"ת בית שערים למרן זקני יו"ד סי' קי"א ואו"ח סי' רע"א לענין אכילה גסה. ונוהג בבית המקדש וחיוב הקרבנות מוטל על הציבור וביותר על הכהנים הראוים לעבודה.

שט"ו) שלא לעשות מלאכה ביום הכפורים (ל"ת קצ"ד)

הזהיר הקב"ה לעם קדשו שלא לעשות שום מלאכה בעשירי לתשרי שהוא יום הכפורים, שנאמר (ויקרא כג:כח) "וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה".

משרשי המצוה לפי שיום זה הוא משקל כל חטא אשר חטא האדם קרוץ מחומר, וכל מעשה אנוש נקראים לפניו, וביום צום כפור יחתמון מי יחיה ומי ימות, וצריך להתודות בדמעי עין ולהשיב ולהכנע נפשו לה' בשיפור מעשיו ולעמוד ולהתחנן מלפני ית"ש על נפשו ונפש ביתו, כדכתיב וכפר בעדו ובעד ביתו. ויום זה מקודש מאז בריאת העולם מסוגל לקבלת הסליחה וכפרה עם התשובה. ואם יהיה עסוק כל היום במלאכתו, ויצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב, לא ישים אל לבו התשובה וחיייו תלויים בה. והמלאכה והאכילה מעכבין מחשבתו מלהתודות על עונותיו. ולכן כל מלאכת עבודה לא תעשון. גם כי בצלם אלקים עשה את האדם, וצריך להתדמות למלאכים במקצת. כי האדם אמצעי, דומה קצת למלאכי מעלה וקצת לחיות הארץ. ונבחר יום זה להתדמות למלאכים, ומלאכי השרת אין אכילה ושתייה ומלאכה ביניהם.

יומא פרק ח' שבת קי"ד מגילה ז' כריתות ב', ר"מ פ"א משביתת עשור, סה"מ ל"ת שכ"ט מ"ע קס"ה, סמ"ג לאוין ס"ח עשין ל"א, או"ח סי' תרי"א.

משנה הלכות

שט"ו) **גדרי האיסור** - העושה מלאכה ביום הכפורים עובר בל"ת ובטל מצוה עשה, וכל מלאכה שאסור לעשותה בשבת בין מדאורייתא ובין מדרבנן אע"פ שאינו מלאכה גמורה אסור לעשותה ביו"כ ובפירוש אמרו חז"ל אין בין שבת ליום כפורים אלא שזה (שבת) זדונו בידי אדם (מיתת ב"ד) וזה (יו"כ) זדונו בהיכרת. ואם התרו בו, על דאורייתא מלקין אותו ואדרבנן מכין אותו מכת מרדות. וחייב על הוצאה מרשות לרשות ביו"כ כמו בשבת דלית הלכתא כפרם דאין עירוב והוצאה ביו"כ.

מומר לחלל יוה"כ - רשע לחלל יום הכפורים הוי כרשע לחלל שבתות דהוה כנכרי לכל התורה, תב"ש יו"ד סי' ב' ועיין פמ"ג או"ח בפתיחה להל' שבת, ובמנ"ח כאן.

חילוק מלאכות - ונסתפקו האחרונים ז"ל אם יש חלוק מלאכות ליו"כ כמו בשבת, ר"ל אם עשה מלאכות הרבה בהעלם אחד אם חייב חטאות הרבה כמו בשבת או דינו כמו ביו"ט דמבואר בגמ' מכות דאין חלוק מלאכות ליו"ט.

תוספת יוה"כ - ואסור לעשות מלאכה בתוספת יום כפורים שמוסיפין מחול על הקודש ומיהו אין עונש כרת על התוספת דתניא כל הנפש אשר תעשה מלאכה בעצם היום הזה על עיצומו של יום עונש כרת ואין עונש כרת על התוספת.

פרטי דינים - עשה מלאכה בשוגג חייב קרבן חטאת קבוע. קטנים מחנכין אותם כמו בשאר מצות.

בענין ספיקא דיומא - ובירושלמי פריך למה אין נוהגין בחו"ל ב' ימים יום כפור כשאר ימים טובים משום ספיקא דיומא ומשני משום סכנתא, ואם נמצאו מי שמחמיר על עצמו ועושה מ"מ אל ינהוג כן בפרהסיא, וגם אם היו עשרה אל יעשו מנין בצבור להתפלל תפלות יוה"כ (וה"ה אפילו ביחיד יתפלל תפילת חול).

{ כללים } וראוי להזהיר בעונ"ה במדינה זו שבאים בבתי כנסיות ומביאים כרטיסים וטליתותיהם ביו"כ, שח"ו לעשות כן והעון תלוי על ראשי הכנסת שמבקשים הכרטיסים וגורמים חלול יו"ט ביום הגדול והנורא, ומוטב שיתפלל בלי טלית ובביתו לגמרי מח"ו לעבור על איסור הוצאה, והרבה יש לדבר מזה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

שטז) שלא לאכול ולשתות ביום הכפורים (ל"ת קצ"ה)

הזהיר הקב"ה לעם קדשו שלא לאכול ולשתות ביום הכפורים, שנאמר (ויקרא כג:כט) "כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה".

משרשי המצוה מה שכתבתי במצוה שי"ג. עוד יש בזה טעם, דכשהאדם חוטא החטא בא בשותפות גוף עם הנשמה, וכמו שמבואר במדרש משל דחגיר וסומא, וכשנתן דעתו לשוב שתיהם צריכין כפרה. וידוע כי עיני לגוף הוא מיעוט אכילה ושתייה ורחיצה ונעילת הסנדל, כל אלה הם עיני לגוף, והנשמה היא להיפוך ריבוי האכילה ושתייה ושאר הנאות הגוף הם עיני לה. ולכן צוה הש"ת עיני לשתייה, לאכול ולשתות בתשיעי לחדש, שהוא עיני לנשמה, ולהתענות בעשירי שהא יו"כ ולסגף את גופו בחמש עינים, ונתכפר עון שניהם. וזה שאמרו רז"ל כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאלו התענה תשיעי עשירי, דתרווייהו תענית הם. וברעיא מהימנא (אמור) תענאה ביומא דכפורי לאכנעא גופא ונפשא ברזא דה' עינוין דה' דרגין דיומא דכפורי, דהא מקטרגא קא אתי לאדכרא חוביהון כמה דאתמור וכלה בתיובתא שלימתא קמי אבוהון, ע"ש.

יומא פ"ח ר"ה ט', ר"מ פ"א משביתת עשור, סה"מ ל"ת קצ"ו, סמ"ג לאוין ס"ט, יראים קי"ט, סמ"ק רכ"א, אר"ח תרי"א תרי"ב.

משנה הלכות

שט"ז) גדר האיסור - אסור לאכול מערב יו"כ עד מוצאי יו"כ שום מאכל, או לשתות שום משקה הראוי לאכילה מן התורה, ואפילו פחות מכשיעור, ואם אכל כשיעור כותבת או שתה מלא לוגמיו חייב כרת, ואם התרו בו לוקין אותו. והשג"א כתב דביו"כ אפילו שלא כדרך אכילתן אסור.

תוספת יוה"כ זמן סעודה מפסקת - וצריך להוסיף מחול על הקודש קצת, אבל לא כאותן

שאוכלין ערב יו"כ סמוך לחצות מיד סעודת המפסקת ואחר כך אין יכולים להתענות עד מוצאי יו"כ וממהרים לאכול במוצי"כ, ושתי רעות עושים, ערב יו"כ מצוה לאכול כל היום והם מתענים בו מחצות היום או קצת מאוחר ואילך וממעטים באכילה, מצוה שצונו הבורא, וביו"כ לא משלימין התענית ועליהם נאמרה את אשר התרת אסרתי ואת אשר אסרת התרתי, ויש להזהיר על זה המון עם.

חולה - חולה שיש בו סכנה שצריך לאכול אם אפשר יש להאכילו קצת פחות מכשיעור, והוא כשני שלישי ביצה בינוני, ולהמתין בין אכילה לאכילה כשיעור אכילת פרס שהוא לערך בין ד' לט' מינוט, (ולעת הצורך יש להקל לד' מינוט ואם לא דחוק כל כך לט' מינוט), כדי שלא יצטרפו האכילות. בין אכילה לשתייה אין צריך להמתין כדי אכילת פרס דאין אכילה ושתייה מצטרפין. ושיעור שתייה פחות קצת ממלא לוגמיו. ולכתחילה גם בשתייה ימתין כדי שיעור אכילת פרס, ואם חוששין לסכנה אז יש לסמוך אדעות דבשתייה כל ששה כשיעור שתיית רביעית אינו מצטרף. ואין צריך לברך בכל פעם ופעם. וטוב לתקן מדה כשיעור קודם יו"ט כדי שיוכל לשער בו ביו"ט, ולעת הצורך מוטב שלא ליחוש לאיסור משקל שהוא מדרבנן ולהרחיק שלא לאכול כשיעור. חולה שיש בו סכנה ורופא אומר צריך לאכול ואינו רוצה עבירה הוא עושה, ואם מת ח"ו דמו בראשו. אכל כדי חייו שוב אסור לאכול כל היום, ודלא כאחרון אחד שנסתפק בזה, ונעלמה מיניה במכת"ר דברי ראשונים ואחרונים, ועיין בספרי שו"ת משנה הלכות ח"ג סי' קע"ו ורשב"א קידושין כ"א ע"ב.

אכילת עיוה"כ - נשים חייבות באכילת עיו"כ. ועיין ספרי הנ"ל למה אין מברכין ברכת המצוה על אכילת עיו"כ.

קטנים - קטנים אין מונעין מהם מאכל ומחנכין אותן לשעות לפי כחן. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

שי"ז) לשובת ממלאכה ביום כפורים (מ"ע קכ"ב)

צוה הקב"ה לבני ישראל לשובת ממלאכה ביום הכפורים, שנאמר (ויקרא כג:לב) "שבת שבתון הוא לכם".

משרשי המצוה מה שכתבתי לעיל, כדי שלא נהיו טרודים בשום דבר ונשים כל מחשבותינו וכל כוונותינו לבקש מחילה וסליחה מאת אדון הכל ביום שהוא נתקן לסליחת העונות מיום שנברא האדם, וידמה למלאכי השרת שאינם עושים מלאכה. ורמז יש עוד למה שאמר רשב"א (קדושין פ"ב ע"ב) מימי לא ראיתי צבי קייץ (פי' מייבש תאנים בשדה) וארי סבל ושועל חנוני והם מתפרנסים שלא בצער והם לא נבראו אלא לשמשני, ואני נבראתי לשמש את קוני, מה אלו שלא נבראו אלא לשמשני

מתפרנסים שלא בצער אני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער אלא שהרעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי שנאמר עונותיכם הטו, וחוזר הקללה עד אדם הראשון שנתקלקל בזעת אפיק תאכל לחם. ולכן ביו"כ שהוא יום תקון המעשים חזר הדבר לתכלית היצירה ושבת שבתון הוא לכם.

יומא פ"ח שבת קי"ד מגילה ז' כריתות ב', ר"מ פ"א משביתת עשור, סה"מ מ"ע קס"ה, סמ"ג עשין ל"א ל"ת ס"ח.

משנה הלכות

שי"ז) שביתה ממלאכה - מ"ע לשבות ממלאכה בעשור לחדש השביעי שהוא יום הכפורים. וכל מלאכה שחייבים עליה ביו"ט שובתין ממנה ביו"כ, וכל שבשבת פטור אבל אסור גם ביו"כ כן, כללו של דבר אין בין שבת ליו"כ אלא שזה זדונו בסקילה וזה (יו"כ) בכרת, ואם התרו בו לוקה. ומ"מ התיירו לקנוב הירק ביו"כ מן המנחה ולמעלה כדי שנמצא אותו מוכן לערב מיד מה שאינו מותר בשבת, והאידנא נהגו להחמיר גם בזה ולנהוג בו איסור כשבשבת לכל דבר ואין לשנות.

שאר שביתה - ונכלל בעשה דשבתון דברים שאין בהם מלאכה אבל יש בהם טורח ועמל, ועל דרך משל הנושא שק מלא חטים בכל יום במקום שאין בו איסור הוצאה וטלטול וכיוצא בזה, אף שלא עשה מלאכה מ"מ ביטל עשה דשבתון שהרי לא שבת (הרמב"ן).

במקום סכנה - נפלה דליקה ביו"כ דינו כשבשבת (א"ח סי' של"ד) ומותר להציל סעודה אחת לצורך הלילה. ומותר לעשות מלאכה בשביל חולה שיש בו סכנה כשבת.

שביתת בהמתו - ומצווה על שביתת בהמתו.

תחומין ביו"כ - אסור לילך ממקום ששבת יותר מאלפים אמה בלי ערוב. ומערבין ערובי תחומין בפת ביו"כ, וי"א דאין מערבין בפת ביו"כ ואם צריך לילך למקום צריך לילך ערב יו"כ בין השמשות לסוף התחום או למקום שרוצה ויהיה שם ביהש"מ ויכוון לקנות שביתה ומותר לחזור לביתו ולמחר ילך למקום שצריך והעיקר כסברא ראשונה.

מלאכה ע"י קטן - אסור ליתן לקטן מחזור או שאר ספר להביאו לבית הכנסת, ואם הקטן ג"כ מתפלל בו מותר עיין שו"ת משנה הלכות ח"ג (סי' מ"ט) ובע"נ יחמיר לעצמו.

הוצאת תינוק - ואסור להוציא תינוק בידו, בין שהוא יודע להלך או לא, ולדעת המג"א חייב חטאת. ואם א"א טוב שתשב האם בבית ותתפלל לה', וזכות המצוה תגן עליה, מלחלל יו"כ ח"ו, ואפילו אם צריכה לומר יזכור תאמר בביתה.

כללים - והעובר על מצוה זו ביטל עשה ועבר על לא תעשה שיש בה כרת, ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

ליקוטי מגיד משנה יוה"כ - פרשת האזינו

בענין להתענות ביום כיפור

מחלוקת רבי יוחנן ור"ל אם חצי שיעור אסור מן התורה

איתא בגמרא (יומא עד.) גופא חצי שיעור, רבי יוחנן אמר אסור מן התורה, ריש לקיש אמר מותר מן התורה. רבי יוחנן אמר אסור מן התורה, כיון דחזי לאיצטרופי איסורא קאכיל. ריש לקיש אמר מותר מן התורה, אכילה אמר רחמנא וליכא.

ביאור הרשב"א בדברי רבי יוחנן

ובענין דעת רבי יוחנן שטעם איסור חצי שיעור היא משום שחזו לאיצטרופי, נחלקו הראשונים. דעת הרשב"א דכיון דחזינן דלא חייבה התורה רק על שיעור שלם. אם כן איך נאמר דמשהו הראשון של הכזית היה היתר והמשהו האחרון הוא האיסור, הא לא חייבה התורה רק על שיעור שלם. אלא על כרחך, כל משהו ומשהו הוא אסור, ובשעת אכילת משהו הראשון מתחיל האיסור, ואח"כ בשעה שאכל כל הכזית נגמר האיסור לחייבו מלקות. וזוהי הסברה של חזי לאיצטרופי, דמדחזי לצרף משהו הראשון למשהו האחרון למלקות, על כן כל משהו ומשהו הוא איסור.

ביאור האחרונים בדברי רבי יוחנן

ומיהו דעת הרבה מרבתינו האחרונים, ביניהם השאגת אריה (ישנות סי' ע"ד), צל"ח (פסחים מד.), שו"ת רבי עקיבא איגר (מהדו"ק סי' קנ"ד) ועוד, דחצי שיעור אין עליו בעצמותו איסור, ואינו אסור אלא משום דחזי לאיצטרופי. ולא אמר רבי יוחנן חצי שיעור אסור מן התורה אלא במקום דחזי לאיצטרופי, אבל היכי דלא חזי לאיצטרופי חצי שיעור מותר מן התורה, אפילו לרבי יוחנן. ומהאי טעמא כתבו הצ"ח והגאון רע"א, שהאוכל חצי שיעור ברגע האחרון של יום הכיפורים, מותר מן התורה כיון דלא חזי לאיצטרופי.

איסור התלוי בזמן איסור גברא

ונראה לומר שאיסורים התלויים בזמן, כגון איסור אכילה ביום הכיפורים או אכילת חמץ בפסח וכדומה, איסורי גברא הם ולא איסורי חפצא. ולפי זה נראה לחדש ולחלק בין חצי שיעור לחצי שיעור, דחצי שיעור התלוי בחפץ כגון נבילה וכיוצא בה, ודאי כל משהו ומשהו אסור, אבל חצי שיעור התלוי בזמן כגון יום הכיפורים וחמץ וכיוצא בזה, אין האיסור על כל משהו ומשהו, אלא משום דחזי לאיצטרופי אסור.

ביאור הדבר שמאכילין את החולה מעט מעט

ובזה נלפענ"ד ליישב הא דמבואר בשלחן ערוך (או"ח סי' תרי"ח סע' ז') כשמאכילין את העוברים או את החולה, מאכילין אותן מעט מעט כדי שלא יצטרפו לשיעור, הלכך מאכילין אותו כשני שלישי ביצה וכו' ע"ש. ולפום ריהטא צריך בירור, למה דוקא לענין חולה ביום כיפור כתבו כן, ולא לענין שאר איסורים - מי שציווהו הרופאים לאכול דבר איסור שיאכלנו מעט מעט. ולפי מה שכתבנו נראה דאתי שפיר, דנראה לחדש עוד, דחצי שיעור מאיסור התלוי בזמן קיל מחצי שיעור משאר איסורים דתלוי בחפץ. והסברא נותנת, דבאיסור התלוי בחפץ, המשהו הוא בעצם איסור, משא"כ איסור התלוי בזמן, אין האיסור אלא משום דחזי לאיצטרופי, אך אין בו איסור בעצם.

בחולה אינו חזו לאיצטרופי

ומעתה נראה שחולה האוכל ביום כיפור בהכרח, והוא מכוין לאכול פחות מכשיעור, ומכין לו על זה במחשבה ובמעשה מערב יום כיפור במדה ומשקל שלא יאכל שיעור, כהאי גוונא ודאי סברא גדולה לומר דלא מקרי חזי לאיצטרופי. ולא מיבעיא לדעת החכם צבי (סי' פ"ו) דטעם חזי לאיצטרופי הוא משום דאחשביה לחצי שיעור, ואם כן הרי הכא אדרבה בכך שמכוין לאכול פחות מכשיעור, הראה דאינו רוצה לאכול כשיעור, ומראה שחצי שיעור אין בו חשיבות, אם כן פשוט דכהאי גוונא לא מקרי חזי לאיצטרופי, אלא אפילו לשאר פוסקים דחזי לאיצטרופי סברא הוא. אמנם הרי הסברא אינה נותנת אלא היכא דאוכל בסתם או על מנת להשלים, אבל היכא דאוכל בפירוש שלא לשם צירוף, כהאי גוונא ודאי אין סברא לומר דחזי לאיצטרופי, ומכא היום הוא אסור לאכול.

חצי שיעור אצל חולה מותר

לפי זה מיושב מאד מה דקיימא לן כשמאכילין אח העוברים או את החולה, מאכילין אותן מעט מעט כדי שלא יצטרף לשיעור. ודייק המחבר בלשונו הזהב 'כדי שלא יצטרף', דהיינו שיכוין שלא יצטרף, ואם כן לא הוה חזי לאיצטרופי, ומן התורה חצי שיעור כהאי גוונא מותר ולא הוי רק איסור דרבנן. וזה פלא, ולא כתבו כן בשאר איסורים גם כן, דהתם כיון דהאיסור נבילה הוא על החפץ. על כל פנים לעולם איכא איסור חצי שיעור מן התורה, דנבילה כל משהו אסור מן התורה.

קושיית הצמח צדק מליובאוויטש זי"ע

בקושיית הצמח צדק מליובאוויטש (או"ח סי' ל"ו) שהקשה לריש לקיש דחצי שיעור מותר, אם כן כשחל יום כיפור בשבת, יהיו חייבים לאכול כזית פת לשיטת הרמב"ם (עי' הל' שבת פ"ל ה"ט והל' שבועות פ"א ה"ו) דכזית פת בשבת כחיוב אכילת מצה בפסח.

גם לדעת רבי יוחנן היה צריך לאכול כזית

לפענ"ד בענייני הארכת בזה זה יותר מ"ד שנים, והקשתי יותר דהא אפילו לרבי יוחנן דקיי"ל חצי שיעור אסור מן התורה, מ"מ אין זה לא איסור לאו ולא עשה, אלא סתם איסור תורה, אם כן יבוא אכילת שבת שהוא כאכילת מצה, שהוא מצות עשה,

וידחה האיסור של חצי שיעור שאינו לא עשה ולא לא תעשה. ועוד הארכת (עי' שו"ת משנ"ה ח"ט סי' של"ח) למ"ד דחצי שיעור אסור מן התורה דוקא בחזי לאיצטרופי או בדעתו לאיצטרופי, אבל היכי דאין דעתו לאיצטרופי, ואינו רוצה לכתחילה לאכול רק חצי שיעור ולא יותר, הרי זה מותר מן התורה, וראיה מירושלמי (תרומות לא). לזה. א"כ בשבת שאוכל כזית יצא, והוא חצי שיעור ליום כיפור, ומתחילה מכין שלא לאכול יותר, א"כ לא הוי דאורייתא כלל.

יום כיפור פטור מאכילה

מיהו נראה דלא קשה מידי, דביום כיפור היום הוא דפטור מאכילה ואפילו חל בשבת, וראיה מירושלמי (שבת פט"ז ה"ג) מצילין מזון ג' סעודות, ופריך ביום כיפור מאי איכא למימר, ע"ש מה שתיירץ. ונראה מדברי רבי יוסי שם דיום הכיפורים עצם היום פטור מאכילה, ולא שהשבת נדחה מפני יום הכיפורים. ונפקא מיניה לחולה שיש בו סכנה שמותר לאכול, ומ"מ אינו צריך שלש סעודות מפת. ולפ"ז ממילא אתי שפיר דליכא דין אכילה כלל ביום כיפור שחל להיות בשבת, וממילא שייך חצי שיעור. (שו"ת משנ"ה ח"א סי' תצ"ו)

פרשת האזינו

פי' האבן עזרא והרמב"ן

"האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי" (לב:א). עיין אבן עזרא שפירש 'השמים' - המלאכים, וטעם 'הארץ' - אנשי הארץ. והרמב"ן פירש: ועל דרך האמת הם השמים והארץ הראשונים הנזכרים בבראשית, כי הם יבואו בברית עם ישראל. וז"ל הרמב"ן (בראשית א:ח): אבל השמים הנזכרים בפסוק ראשון הם השמים העליונים אינם מכלל הגלגלים, אבל הם למעלה מן המרכבה.^א

ביאור איך אמר משה למלאכים האזינו לדברי

ולפי זה יש לדקדק היאך אומר ילוד אשה למלאכים האזינו לדברי, והלוא כשעלה משה למרום, ושאלו המלאכים מה לילוד אשה בינינו, ואמר להם לקבל את התורה בא, אמרו "תנה הודך על השמים" (תהלים ח:ב). א"ל הקב"ה, משה חזור להם תשובה. אמר חוששני שמא ישרפוני בהבל פיהם. עד שאמר לו הקב"ה אחוז בכסא כבודי וחזור להם תשובה (שבת פח:). א"כ כאן שלא היה אחוז בכסא כבוד היאך אמר 'האזינו השמים' למלאכים.

לפני שמ"ע אומרים ה' שפתי תפתח כדי שיוכלו להתפלל

ונראה לפ"מ שאיתא בספרים (ראה אלשיך פ' ואתחנן ד"ה כי על כן סדרנו) על מה שתיקנו

^א וכוונתו לרמוז ששמים וארץ הנכתבים בפסוק הראשון שבתורה "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", הם ענינים נאצלים ורוחניים והם תחילת הבריאה, ומהם נשתלשלו שמים וארץ הגשמיים (ביאור בית היין על הרמב"ן).

חז"ל (ברכות ד:): קודם השמונה עשרה לומר "ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהילתך", פירוש, כשהאדם מוכן לעמוד ולהתפלל לפני הקב"ה, שפתיו נסגרים מחמת פחד ממלך מלכי המלכים הקב"ה, כשחושב איך אדם קרוץ מחומר טיפה סרוחה עומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה. ולכן תיקנו חז"ל תפלת עני' ה' שפתי תפתח, אז 'ופי יגיד תהילתך', אבל אחרת אין פי יכול לדבר ולהתפלל לפניך. ועיין קדושת לוי (פ') ואתחנן ד"ה ואתחנן או יבואר). ולכן משה רבינו כשאמר "האזינו השמים ואדברה וגו'", מיד אמר "כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלקינו", כי אין אני אומר מפי כלום רק בשם ה', כדכתיב (שמות יט:כ) "משה ידבר והאלקים יענו בקול", ושכינה מדברת מתוך גרונו של משה.

סיפור מהרה"ק מקאזניץ זי"ע

ומספרים על הרה"ק המגיד מקאזניץ זי"ע: בשנת תקע"ה ביום כיפור האחרון לחייו הביאוהו במיטתו לבית המדרש, והתפלל תפלת 'כל נדרי' לפני התיבה. כשהגיע לאמירת "ויאמר ה' סלחתי כדברך", עמד וקרא בקול: "רבונו של עולם, גודל גבורתך מי יוכל לספר ולמלל, כי לא איש גבורתך זולתך, וגודל חולשת גופי לא ידע גם כן איש זולתך, והראיה כי מנהגי בכל שנה ושנה להתפלל מדי יום יום לפני התיבה, ובשנה הזאת לא עמדתי לפני התיבה בכל יום כמנהגי, הלא ידוע לך רבון כל העולמים כי סיבתה הוא מחמת חולשת גופי, ואשר בכל חודש אלול דהאי שתא עמדתי לפני התיבה בכל יום בתפלה ובתחנונים. הנה רבון עלמין, הלא ידוע לך כי לא עשיתי זאת למעני, ורק למען עמך בית ישראל. והנה א"כ, הלא אחת שאלתי מאתך: מה זאת כי עלי נקל הדבר לקחת עול בניך בני ישראל עם חולשת גופי, ליגע את עצמי בעבודה ותפלה על עמך בני ישראל, ולך ה' הגדולה והגבורה קשה עליך לומר שתי התיבות 'סלחתי כדברך'".

והוסיף עוד לדבר: "רבון כל העולמים, ואם תאמר, כי מסיבת חסרון הצדיקים עלי תבל תמנע לומר 'סלחתי כדברך', הלא יש לך ברימנוב הרב ר' מענדלי מפריסטאג, אשר יעמד כנגד כל צדיקי הדור. ואפשר מפאת חסרון האורים ותומים תמאן באמירת השני תיבות 'סלחתי כדברך', הלא בלובלין יש לך החוזה, הרב רבי איציקל המאיר כאורים ותומים, אשר היה נקבע בלבו של אהרן הכהן הגדול. ואפשר תאמר כי יחסרון לך בעלי תשובה עלי תבל, הנה אנכי עם חולשת גופי מוכן אנכי לעשות תשובה בעד כל קהל ישראל, ונא ובקשה ממך אמור: 'סלחתי'". והיה מכפיל דבריו שלש פעמים. אחר כך צוה למשוררים לשיר בקול נעים גילה ורנן. ופתח את פיו וקרא בקול גדול: "ויאמר ה' סלחתי כדברך". באותו שעה, הרבי מלובלין שהרגיש בדבר אמר: "מי יתן כי יפנה היום ונתבשר בשורות טובות מקאזניץ, כי החולה השוכב על מיטתו הרעיש כל העולמות".

וכאשר סיפרו המעשה להרה"ק ר' ישראל מרוז'ין זי"ע אמר: "אני מאמין באמונה שלימה שהרב המגיד שמע מפיו של הקב"ה 'סלחתי כדברך' כמו משה רבינו, ולולי זאת לא היה מתפלל הלאה ערבית". (ראה עשר אורות אות נ"ט)

מדרש פליאה

איתא במדרש (תד"א זוטא כ"ג, מובא בישמח משה פ' האזינו ד"ה ונחזור לעניינינו): אמרו לרבי אליעזר, היאך נעשה תשובה ונחיה. אמר להם, כתיב (תהלים כב): "יענך ה' ביום צרה", וכתיב (שיה"ש ה:ד) "דודי שלח ידו מן החור", וצ"ע. ועיין שפע חיים.²

נדר בעת צרה וכשיכול יקיים נדרו

ולפענ"ד עוד לפי מה שאיתא במדרש (ב"ר ע' א') דמצוה לנדור בעת צרה, וכמו שמצינו ביעקב (בראשית כח:כ) "וידור יעקב נדר", וכשירחיב יקיים. ובגמרא (תענית ח:) בימי רבי זירא גזור גזירה, וגזור דלא למיתב בתעניתא. אמר להו רבי זירא, נקבליה עילוון, ולכי בטיל הגזירה ליתביה. א"ל מנא לך הא. אמר להו דכתיב (דניאל י"ב): "ויאמר אלי אל תירא דניאל כי מן היום הראשון אשר נתת את לבך להבין ולהתענות לפני אלקיך נשמעו דבריך".

חילוק לשב בימות השנה לשב באלול ור"ה

ונראה שזהו ששאלו לר"ה היאך נעשה תשובה ונחיה, כלומר כשיש גזירה וכיוצא בו וצריך להתענות, והשיב להם, כתיב "יענך ה' ביום צרה", והיאך אפשר, אלא שנודרין ומקבלין תענית ביום צרה, ועי"ז יענך ה'. והנה זה בכל השנה, אבל בעשרת ימי תשובה כשהוא בבחינת אני לדודי ודודי לי - ר"ת 'אלול', אז הקב"ה ממציא עצמו לקבל תשובה כדי להחיות את השבים, והקב"ה שהוא "דודי שלח ידו מן החור", כדאיתא

² וז"ל: שהתלמידים הקדושים בראותם גודל מעלת רבותיהם התנאים הקדושים, באו לידי שברון רוח, ובגודל ענוותנותם התבוננו בעצמם על מעמדם, איך תמיד מתלבטים במלחמת היצר, ובסופו של דבר נכשלים, וכי מה תועלת לנו בחיותנו עלי אדמות, וכי איזה רשע רוצה לחיות חיים כאלו, למרוד ולהכעיס את הבורא כל עולמים. ועל כגון זה נאמר (ירמ' חג): "ונבחר מות מחיים לכל השארית הנשארים מן המשפחה הרעה הזאת וגו'". ואין הכוונה שקצים בחייהם מרוב צרות בגשמיות, כי לא דיברה תורה ברשעים, אבל כוונת הכתוב יסובב על המצב של אחרי החורבן, שנתקיים עתידה תורה שתשתכח מישאל, וכל האוירה ספוגה טומאה ותאוות, ואין מי שירה לנו דרך ה', איך לשוב. פנינו לימין ואין עזור, ולשמאל ואין סומך, והאדם בא לחשוב חשבונו של עולם, מה יהא הסוף והתכלית, מימי לא למדתי, ואיני יודע תשובה מהי. אין אני יודע אף משנה אחת או פסוק אחד, הוכשל כוחי ואין ביכולתי להתגבר על תאוה קטנה וקלה כמות שהיא, ומתוך הרהורי מחשבות כאלו נבחר מות מחיים לכל המשפחה הרעה הזאת, רצ"ל מחמת שיצר לב האדם רע מנעוריו השתלט עליהם, וכל העולם נעשה כמדורת אש.

ובשברון לבם באו התלמידים ושאלו את ר"ה, אמור לנו היאך נעשה תשובה ונחיה, כלומר שנשיג תכלית ומטרה בחיים, אחרת הלא טוב לנו מות מחיים. ואמר להם, כתיב "יענך ה' ביום צרה", דאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, וכאשר גלוי וידוע לפניו שאין אתם יכולים לעשות תשובה, והגיע באמת יום צרה כי אפס תקוה, אז "יענך ה'" וישלח עזרך מקודש ומציון יסעדה. זהו שנאמר ברוח הקודש ע"י שלמה מלך ישראל, 'דודי שלח ידו מן החור וגו'', שבהגיע מצב ירוד כזה, יחזור בקרבכם כח של חתירה מתחת כסא הכבוד לקבל אתכם, ויסלק ידו מן החור וגו', שבהגיע מצב ירוד כזה, יחזור בקרבכם כח של קדושה, והנותן יד לפושעים יבטל מכם את הטומאה, ויקרב אתכם אליו וכנ"ל, שיראת שמים בידי אדם וכ"ש בידי שמים.

(שנה ד' גליון ל"ב, פ' בהר בחקותי תשל"ה)

(שיהש"ר ה' ג') פתחו לי כפתחו של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם. ומרמז כאן על שני זמנים, ושני מיני תשובה. על תשובה של כל ימות השנה אומר, כתיב "יענך ה' ביום צרה", ע"י שנודרין נדרים וכשירחיב מקיימים. ועל חודש אלול וראש השנה ועשרת ימי תשובה, כתיב "דודי שלח ידו מן החור", שהוא מקבל השבים בכל אופן. (מגיד משנה פ' האזינו ד"ה עוד בישמח משה)

מדאי מקומות

בשו"ת משנה הלכות השייכים ללימוד דף היומי

מס' זבחים	חלק - סימן
יט.	לא אמרו יתור בגדים אלא במקום בגדים..... יג-מ
תוד"ה תפילין	ד-ג, ו-ח, ח-י.....
כ:	יציאה מהו שתועיל בקידוש ידים ורגלים..... יד-רפד
	נכנסה לו רוח בבגדו מהו וכו' או דלמא דרך לבישה בכך..... ה-ט
	רש"י ד"ה יציאה..... יד-רפד
	רש"י ד"ה נכנסה..... ה-ט
	תוד"ה יציאה..... יד-רפד
כב.	כל המשלים למי מקוה וכו'..... ב-א, ו
	כל שתחילת בריתו מן המים מטבילין בו..... ב-א, ו, ה-צב
	תוד"ה למעוטי..... ב-א
כב:	בן נכר וכו' שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים..... ד-קסב, ה-רמד
כג:	רש"י ד"ה הרי..... ג-רו
כד.	לא יהא דבר חוצץ בינו לבין כלי שרת..... ח-יט, יא-תקכ, יח-עז
	רש"י ד"ה לא..... ח-יט
כה:	אך מעין וגו' הוייתן ע"י טהרה..... ג-צג, ט-קצו
	אזיר שסופו לנוח מאי..... ט-שנא
	אזיר כלי ככלי דמי..... יג-קמו

דברי אלקים חיים

מאת ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

יום הכיפורים תשפ"ה

דרשה לפני כל נדרי

ערבי נחל יום כפור שחל בשבת

והנה היום שבת קודש ויום הכפורים. ידועים דברי הערבי נחל (יהי"כ דרוש א') ליום הכפורים שחל בשבת:

אמר הכתוב (תהלים נו:ד) "יום אירא אני אליך אבטח". פירשנו דרך משל, שהיה מלך רב ושלט, נשא בעיניו חן עבד אחד מעבדיו עבור שמצא את לבבו נאמן לפניו, ויגדלהו וינשאהו ומינהו על ביתו, וכל יש לו נתן בידו. על פיו יתזון כל עמו וכל בני ביתו, ומסר בידו כל אוצרותיו, ובנה לו פלטרין לדור יחד עם שני בני המלך.

ויהי כראות בני המדינה והשרים את אשר גדלו המלך, נפל קנאתם עליו, ויחפשו לו עלילות ועדי שקרים, ובאו תמיד בקובלנא לפני המלך, וצוה המלך להושיב בית דין ולעיין בדינו, ורבו עליו טוענים עד שלא היה יכול לעמוד נגדם. אכן בני המלך שדרו אתו לרוב אהבתם אותו נפשם קשורה בנפשו, תמיד הלכו עמו לבית דין ויעידו עליו איך המסטינים שקר הם דוברים, ויושיעוהו מכל הקמים עליו.

פעם אחת אירע שנתקוטט עם בני המלך וביזה אותם בדברים, ולא די בזה אלא הכה אותם ועשה חבורות ופצעים להם, עד שנהפכו עליו לאכזר ושונאים גמורים. ובתוך כך נתעורר עליו עלילה גדולה לפני המלך,

לפני מי אתם מטהרים

"כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו" (ויקרא טז:ל). יש להבין הלשון 'לפני ה' תטהרו'. וכבר נחלקו בזה רבי אליעזר דדוקא בין אדם למקום מכפר, ולרבי עקיבא לפני מי אתם מטהרים כו' אביכם שבשמים. ויש להבין קצת בזה.

אחר שגומרים הי"ג מידות אומרים "וסלחת לעוננו וגו' ונחלתנו" (שמות לד:ט). ויש לבאר הלשון 'ונחלתנו'. 'וסלחת' בקשת משרע"ה לאחר שלימד לו הקב"ה סדר אמירת הי"ג מידות שתסלח לעוננו לזדונותינו ולחטאתנו ולשגגותינו ונחלתנו, היום הזה תנחילנו סליחה לדורות.

במדרש תנחומא (פ' פקודי סי' י"א) ובו ביום אמר לו "וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו" היום הזה תנחילנו סליחה לדורות, ובו ביום אמר לו הקב"ה "כי ביום הזה יכפר עליכם" (ויקרא טז:ל). ובפסיקתא זוטרתא (מדרש לקח טוב, שמות לד:ט) ונחלתנו - תנחילנו את הארץ אשר נשבעת לאבותינו. שלשה דברים ביקש משה רבינו: שיודיעהו דרכיו, ושתשרה שכינה בישראל, ושלא תשרה על אומות העולם, שנא' "ונפלינו אני ועמך" (שמות לג:טז). ד"א ונחלתנו - תקחנו לנחלה לך, שנאמר "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו" (דברים לב:ט).

שנתן לנו את התורה שנקראת בת המלך, ונתן לנו את השבת שנקרא ג"כ בן המלך, ועשה דירה להם אצלנו, כמו שאמרו רז"ל (שבת י). מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל.

והנה המקטריגים מקנאים בנו ומעוררים עלינו משפט מדי שנה ושנה, והקב"ה אוהב משפט ויושבים בית דין של מעלה לעיין בדינינו, ובכל עת התורה והשקת מושיעים לנו ומליצים טוב בעדינו לכפר על חטאותינו, לרוב אהבתם כי נקשרה נפשינו בהם, כי אורייתא וישראל חד (עי' זח"ג עג).

אמנם אחינו בני לעת כזאת רבתה קטטה בינינו ובין בני מלכים האלו – לא ככדונם כראוי, וכדי בזיון וקצף שלא ככדונם כראוי לבני מלכים האדירים האלה, אלא גם כמה חבורות ופצעים עשינו בשבת קודש, כמה אבות מלאכות עברנו, כמה תולדות, כמה שבותים דרבנן, עד שנהפכו לאויבים לנו. ועתה בתוך כך שהגיענו יום הדין הגדול הזה אי לנו מיום הדין, מי יקום בעדינו? כי תמיד אין לנו להשען כי אם עליהם, ועתה נהפכו לאויבים, כמה יש לנו לקונן ולצעוק.

ולא זו בלבד אלא בהגיענו ליום הדין הזה, והנה השבת קודש הוא בבית דין, והוא אחד מהדיינים שלנו. אי לנו איך נשא פנינו איך נצטדק, הלא "יום אירא אני אליך אבטח" (תהלים נו: ד), ר"ל שאני ירא מאותו היום אשר כל עיקר בטחוני היה עלי, ועתה לא די שאין לבטוח בו, אלא שעוד אני ירא אותו.

הנה אחינו בני ישראל אין לנו שום תקוה זולת לפייס התורה הקדושה והשבת, ולקבל על עצמינו מהיום והלאה בלב שלם לשמור השבת כהלכתו, עד שיהפך לנו לאוהב ככראשונה, ואז טוב לנו. וכל אחד יתודה ויאמר בתוך הוידוי חיללתי את השבת קודש,

רבים קמים עליו ופערו פיהם לבולעו. וצוה המלך להרושיב בית דין ולעיין בדינו כמנהג. ויהי כשמעו הדברים האלה התחיל לקונן במר נפשו לאמר, לא די שאין לי עתה על מי להשען ומי שיקום עבורי כעמוד ברזל כמו שהיו רגילים אלו בני המלך, אלא שנהפכו ג"כ לאויב לי אותם אשר לא היה לי שום בטחון רק עליהם. עתה מה אעשה? אי לי מיום הדין אי לי מיום התוכחה, מי יצילני מיד הרבים הקמים עלי.

ויהי בבואו לפני הבית דין, ראה שאחד מבני המלך האלו הוא אחד מהדיינים שלו. ויהי בראותו זאת התחיל לצעוק ולקונן עוד יותר, ואמר אי לי, לא די לצרתי שכל איש שלומי אשר בטחתי בו (עי' תהלים מא: י) נהפך לאויב לי, אלא שהוא יושב על דיני ואיך אזכה, וילך הלך ובכה.

אמר לו איש חכם, מה לך כי תבכה, אין לך תשועה אלא שתבכה ותתחנן לפני אותו בן המלך ותפייסו ותפול לפני רגליו עד שימחול לך ויתהפך לאוהב לך ככראשונה, ויעמוד לימין צדקך, ואז ודאי טוב לך יותר ממה שהיה תמיד, מאחר שהוא עצמו הוא דייך. וכן עשה, וייטב לו.

הנמשל, מלך מלכי המלכים הקב"ה בחר בבני אדם בישראל, ויגדלם וינשאים ומסר בידיו כל העולמות, וכל המפתחות הכל בידיו. ועל פניו יזונו כל העולמות, כידוע שהאדם "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה" (בראשית כח: יב). ואנו גורמין במעשינו לכל העולמות הן תיקון או קלקול. וזהו "מלאכי אלקים עולים ויורדים בו" (שם) ר"ל שבהטיב האדם מעשיו, יש למלאכים עליה ונתרבה שפע להם, ובהיפוך ח"ו גורמים ירידה להם – הרי הכל בידיו.

ולא זו בלבד אלא חיבה יתירה נודעת לנו

ובזה יום הכפורים שמכפר על חטאים, והקב"ה בא אלינו ומתקרב ומחזיר המוחין. ויש מחלוקת אם מכפר דוקא לשבין או אפילו לאינם שבין, מ"מ ברגע שהקב"ה מכפר לנו, נמצאים "לפני ה' תטהרו" (ויקרא טז:ל).

אנו מלאים עון ואתה מלא רחמים

ואולי יש להמתיק ביותר בפיוט שאנו אומרים: 'אנו מלאים עון ואתה מלא רחמים'. יש לדקדק מה נקרא הבנים שגלו מעל שלחן אביהם (ברכות ג), ובכלל למה שמע בת קול, זה בחורבה בשעה שכל יום גם יוצא בת קול, ולמה לא שמע הבת קול כי אם בזמן ההוא.

ואמרתי פעם כוונה, דהנה א' מגדולי תלמידי השאגת אריה המכונה ר' יהושע (צייטלין) הגדול משקלוב, חיבר הגהות על הסמ"ק, עליו יסופר כי לאחר גאולת בעל התניא ממאסרו, שאל את בעל התניא מהיכן שאב מה שכתב ב'תניא' שלימוד התורה בלי אהבה ויראה אינה עולה למעלה. והשיב שמפורש בזוה"ק (תיקון"ז תיקון י') "ואורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא".

בשאמר לו הג"ר יהושע שאין פוסקים מהזוהר, ענה לו רבינו שמפורש הוא בגמרא, ולא הבין רבי יהושע אל מה ירמוזן מיליו. עד שגילה לו רבינו שהוא הנאמר בגמ' (פסחים נ:). רבא רמי, כתיב "כי גדול עד שמים חסדך" (תהלים נז:יא), וכתיב "כי גדול מעל שמים חסדך" (שם קח:ה) וכו' כאן בעושיין לשמה וכו'.

ובספר מרגלית הים (שם) הביא כ"ק אדמו"ר הגה"ק בעל צבי לצדיק מבלאזוב זצוק"ל, שבילדותו הי' עם אביו הגה"ק מדינוב זצוק"ל להסתופף בצילא קדישא דרבינו הק' מצאנו זלה"ה זי"ע. שמעתי כי רביה"ק מצאנו זצ"ל אהב תמיד להשתעשע עמו בדברי תורה וחכמה, כי הוא הי' ילד פלאים

ויקבל על עצמו לבלתי ישוב לכסלה עוד. ואזי קוה קוינו ויט וישמע שועתינו (ע"י תהלים מ:ב), אמן וכן יהי רצון. עכדה"ק זי"ע.

העבירה מרחק מהשכינה ויו"כ מכפר מקרב

והנה בשעת עשיית עבירות מתרחק השכינה ממנו, כדאי' בזוה"ק (תיקון"ג תיקון ע') שאמר רשב"י על מה ששאל רבי אלעזר ואמר לו שזה בשעת החטא, אבל אח"כ הקב"ה אומר "שורבו אלי" (מלאכי ג:ז).

והנה בספר הליקוטס (להגה"ק רבי משה דוד וואלי זי"ע) ביאר מאחז"ל (ירושלמי ברכות פ"ב ה"ג) רשעים בחייהם קרויים מתים. בענין אמרם ז"ל שרשעים בחייהם קרואים מתים, הטעם הוא לפי שיש באדם מוחין דאימא ומוחין דאבא.

אבל מוחין דאבא מסתלקים בשעת עבירה, כי על בחינת אבא נאמר "טהור עינים מראות ברע" (חבקוק א:יג). וכאשר האדם הוא בלי מוחין דאבא חשוב כמת, בסוד י"מותו ולא בחכמה" (איוב ד:כא), הרי שהרשעים שעוסקים כל ימיהם במעשה העבירות. לפיכך אפילו בחייהם קרואים מתים, כי תמיד הם חסרים מאותם המוחין שהחיים העליונים תלויים בהם.

ובכר ידוע שהמוחין של או"א באים לאדם כפי שניו, בסדר הנזכר בכתבי האר"י זצוק"ל. עד שבן עשרים שנה נגמרו ליכנס כל המוחין בין של אימא בין של אבא. וזהו הטעם שאז האדם מתחיל להיות בר עונשין, כי עד עשרים יש לו התנצלות מצד שכלו שאינו גמור, כי לא נגמרו ליכנס כל המוחין, ולכן ראוי ליפטר מן העונשין. אך כשהוא בן עשרים אין לו עוד התנצלות כלל ועיקר, לפי שכבר נשלם שכלו, כי נכנסו בו כל המוחין בשלימות כמו שפירשנו.

מלא וגדוש במצוות ומעש"ט יחשוב כל הזמן שלא כדבעי ולהיפוך תמיד מצדיקים עצמם.

וענה כי עפ"י הנ"ל שכל מה שעושים בדחילו ורחימו פרחא לעילא, אבל מה שעושים בלי אהבה ויראה נשאר למטה. והנה הצדיק שכל מעשיו עושה בדחילו ורחימו בהתלהבות גדולה, ומקבל גדין ופרחא לעילא לכסא הכבוד ולא עמו שום דבר חוץ מכמה עבירות שעשה דרך שנותיו שעשה בלי אהבה, וזה נשאר למטה, ונשאר "וחטאתי נגדי תמיד" (תהלים נא:ה) כי לא פרחא לעילא.

אבל הרשע שכל עונותיו עושה בדחילו ורחימו, מיד פרחא לעילא ונשאר למטה כמה מצוות שעשה בלא בדחילו ורחימו, וממילא רואה נגד עיניו כל המצוות. ויש לפרש על דרך זה הגמ' פושעי ישראל מלאים מצוות כרמון (עי' ברכות נו.), דהיינו שנשאר מלא עם המצוות כרמון. ובאמת זה אינו מה שצריך להיות, אלא שצריך להיות פרחא לעילא.

ובזה יש לומר גם אנו מלאים עון ולא פרחא לעילא, ואתה מלא רחמים. אמנם יש עוד ענין ביותר שמבקשים אנו מלאים עון מחמת ואתה מלא רחמים, שיש הרבה הרפתקאות וקושיים עם בני ישראל ודקדקי עניות מעבירין את האדם על דעת קונם, ואין עני אלא בדעת (עי' נדרים מא.), ובני ישראל כל רצונם ומאוים להיות קרוב אל השי"ת. וגלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך, ומי מעכב? שאור שבעיסה ושעבוד גליות. ובני ישראל מתפללים שהשי"ת ירחם. ומשו"ה אומרים אנו מלאים כו' ואתה מלא רחמים, ה' ירחם.

ונחלתנו"ו - שנהי' הנחלה שלך

עב"פ בודאי שרצוננו לעשות רצון אבינו

ומשיב כענין כמו גדול שבגדולים. פעם שאלו (שמעתי מחסידים שזה אירע כשהי' רק בן שש שנים) על מה דאיתא בגמרא (פסחים נ:): רבא רמי כתיב "כי גדול עד שמים חסדך" וכתיב "כי גדול מעל שמים חסדך" הא כיצד, כאן בעושי' לשמה וכאן בעושי' שלא לשמה, ע"ש. ולכאורה צ"ב, מאי משמע בפסוקים הללו שמדובר בעושי' לשמה או שלא לשמה.

ומינ"ו ובי' השיב כי תיבת 'על' עולה בגימטריא וכמספר עשרים וששה יותר מתיבת 'עד', והוא מכון נגד שם הוי"ה ברוך הוא שעולה כ"ו. וזהו שאמרו חז"ל שהפסוק "כי גדול מעל שמים חסדך" קאי על העושי' לשמה, כי מרומו בו שם הוי' יתברך שמו. והיינו שעושי' ומכוונין לשם ד' וש"י.

במו כן מסופר אודות מורנו הבעש"ט נ"ע, שפעם הלך לבית המדרש, ועמד על הפתח ולא נכנס, באמרו שאינו יכול להכנס לשם כי הוא מלא באותיות התפילה והתורה. והסביר דבריו שמכיון שהתפילה והתורה היתה שלא לשמה, לא עלתה למעלה ונשארה למטה.

וא"ב הלומד בלא דחילו ורחימו לא פרחא לעילא, וזה חסרון בלימוד לשמה. והרי בגמ' (פסחים שם) איתא, לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אע"פ שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. ובפרט דללמוד בדחילו ורחימו, באהבה ויראה זו עבודה קשה, ולא כל אחד זוכה לזה.

פושעי ישראל מלאים מצוות כרמון

וידוע שהרה"ק רבי יעקב ארי' מראדומין פגש לזה"ק אדמו"ר הזקן מאלכסנדר זי"ע. כידוע שהרה"ק מאלכסנדר זי"ע מרוב ענותנותו התפלל תמיד לתשובה שלימה, וחשב שהוא הגרוע שבגרועים. ואמר לו הרה"ק וכי האיך יכול להיות שצדיק שהוא

ובגשמיות - בני חיי אריכי ומזוני רויח וסייעתא דשמיא ושדוכים הגונים, והשראת השכינה לכל בית ישראל בהרחבת הדעת ושמחת החיים, ונזכה לשנת גאולה וישועה, ו"בזאת יבוא אהרן אל הקודש" (ויקרא טז:ג), שנוכה לישועה גדולה בעבודת פנים בקודש הקדשים ע"י משה ואהרן וכל ישראל בהקטרת קטורת לפני ולפנים, ונזכה להראות פני ה' פנים בפנים בביאת משיח צדקנו מתוך רחמים מרובים בב"א.

לפני מנחה ביומא קדישא

אשר בתוכו, מוסיף אומץ בכל פעם. אבל כשניטל הפנימית שוב אינו ראוי לדיבור. והנה כשתלמידיו אומרים שמועות מפיו, הנה שפתותיו דובבות ומיקרי עושה מעין מלאכתו הראשונה ע"י דבר אחר וכלי מיקרי. נמצא מיקרי בכל פעם שהגוף לומד ממש בדיבור בעולם הזה, וניתוסף לו בכל פעם שכרו בעולם הבא, ויתעלה בכל פעם רוחו ונשמתו בגן עדן.

וזה הוא שנתחבט עליו דוד המלך ע"ה, "אגורה באהלך עולמים" (תהלים סא:ה) - שיאמרו שמועות מפיו [ולזה הקפיד מאד ר' יוחנן על שלא אמרו שמועות מפיו]. וזה שהבטיח ליהושע בן יהוצדק "ונתתי לך מהלכים [בעולם הבא, היינו תלמידך בעולם הזה שעדיין הם מהלכים נתתי אותם לך, היינו גם אתה מהלך על ידם כשתהיה] בין העומדים האלה" (זכרי' ג:ז) [אעפ"כ כשיאמרו תלמידך המהלכים - שמועות מפך, תהיה גם אתה מהלך ונסוע ממדריגה למדריגה], הכן הדבר. ועיין עוד (מאמר ג' אות י"ג). וזהו מש"ל כחרס הנשבר, והכ"נ בלימוד כאילו עשה.

מלכנו. וזהו הכוונה וסלחת לעוננו ונחלתנו" שנהי' הנחלה שלך. וזהו "לפני ה' תטהרו", שנוכה להיות קרוב להשי"ת, "שלוש שלום לרחוק ולקרוב" (ישעי' נז:ט). עכ"פ עכשיו נהיה קרובים, כמו שאומרים "לשארית נחלתו" (מיכה ז:יח), וכתב על זה התומר דבורה מלשון שאר בשרנו.

השי"ת ירחם לשארית נחלתו ברוחניות ובגשמיות, וישפיע כל צרכנו ברוחניות

אדם יסודו מעפ"ר, נוצר ממקום המזבח. **נפשו יביא לחמ"ו**, בלימוד ההלכות נחשב כמו קרבן, נפש הוא הקרבן - לחמ"ו של תורה. משל כחרס הנשבר, וכמ"ש הבני יששכר (מאמרי חודש כסלו - טבת מאמר ב'), והנה בגמרא (שבת נח:) אמרו על הזוג והעינבל [הוא פעמון שמקשקש ומשמיע קול] שהוא טמא, היינו מקבל טומאה, ואפקא לה מן "כל דבר אשר יבוא באש" (במדבר לא:כג) - אפילו דיבור יבוא באש. רצ"ל, אפילו כלי שאינו ראוי להשתמש רק לדיבור היינו שמשמיע קול, מיקרי כלי, ואמרו כשניטל הפנימי המקשקש החיצון טמא עדיין, דעדיין כלי הוא. ואמרו בגמרא למאי חזי.

ואמרו שם (נט). [הוא ג"כ אליבא דר' יוחנן] לפי המסקנא שכן ראוי להקישו על גבי כלי חרס, עיין שם ברש"י, ומיקרי עושה מעין מלאכתו הראשונה, הגם שעושה מלאכתו ע"י דבר אחר מיקרי עושה מעין מלאכתו ושם כלי עליו.

נמצא בנידון דידן, הגוף כל מה שמדבר בתורה בעולם הזה ע"י הנשמה הפנימית

קכא:ה), מה שאדם עושה למטה הקב"ה עושה למעלה, והקב"ה עושה העבודה מלאך מיכאל וכיו"ב. וכרו"ח נישב"ת, ומתעורר מזה רוח תשובה. וכאב"ק פור"ח, אבק הקטורת הפורח למעלה [ואולי פור"ח - רפ"ח ניצוצין]. וכחלו"ם יעוף, שנוכה לזמן "בשוב ה' וגו' היינו כחולמים" (שם קכו:א), בב"א.

פרשת האזינו

בשם ספר לבנת הספיר שדקדק באומרו 'יעשו לפני' ולא אמר 'אמרו לפני', כי מה שנדר הוא יתברך שאינם חוזרות ריקם הוא בעשותינו אנחנו המדות ההם - מה הוא א"ל עושה חסד ורחום וחנון, כן אנחנו. וכן על דרך זה בשאר. אך באמירה ובלי מעשה לא יהיה כן, עכ"ד.

ובן היא בספר צרור המור (שם) ובשל"ה הקדוש, ובס' מאור עינים (פ' חיי"ש) ובישמוח משה (פ' כי תצא), וכמו שעשה הרמ"ק בספרו תומר דבורה על ענין זה, ואין עת האסף פה.

אמנם ההפלא"ה בפנים יפות (פ' תשא) כתב שיש מפרשים שאינו צריך לזה. ומה שאמר 'יעשו' היינו יקראו במו פיהם בעטיפה י"ג מדות של רחמים, והקב"ה מוחל להם. וזה שייסדו לומר בסדר הסליחות 'א"ל הורית לנו לומ"ר שלש עשרה', שהרי נסתר דברי האומרים 'יעשו לפני', שיעשו ממש כסדר הזה, וללכת בדרכיו ממדה הראשונה שהוא א"ל, שאי אפשר לאדם לעשות מדת א"ל ממש. וזה שאומרים א"ל הורית לנו לומ"ר שלש עשרה, שמדת א"ל מורה לנו כי מה שאמר השי"ת אם יעשו בני כסדר הזה, היינו באמירה לבד ולא בעשיה, עכ"ד ובבני יששכר מאמר ברית כרותה.

כצ"ן נובל, עבודתנו כמו שנכנס הכה"ג עם הציץ. נובל מל' נובלות חכמה (ע"ב ב"ר י"ז ה'). "הללוהו בנבל" (תהלים קנ:ג). או כאילו אין הציץ במצחו של כהן, מ"מ ביה"כ מכפר כדאי' בגמ' (פסחים עז, יומא ז:). כענ"ן כלה, הכהן המקטיר קטורת, והענן עולה למעלה. אולי לשון 'כלה' מלשון פלה. כצ"ל עובר כדברי הבעש"ט עה"פ ה' צלך" (תהלים

"האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי: יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי כשעירים עלי דשא וכרביבים עלי עשב: כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלקיננו" (לב-א-ג).

ונקד"ם דברי הרה"ק הבני יששכר (מאמרי השבחות מאמר ג' אות ט"ז), עיין במאמר שם שבת (מאמר א' אות י"א) טעם לאכילת דגים בשבת בכדי שתהיה ברכה משולשת להאדם המענג את השבת ואוכל דגים לכבוד שבת. ובשלושתן נאמר ברכה במעשי בראשית - לדגים ביום ה' ולאדם ביום ו' ולשבת ביום ז', וחוט המשולש לא במהרה ינתק. ועי"ש עוד מ"ש שם, וזהו ברמז "בנאות דשא ירביצני וגו'" (תהלים כג:ב), דש"א ראשי תיבות דגים שבת אדם, לקבלת הברכה משולשת ביום המנוחה, וזהו "על מי מנוחות ינהלני".

פני"פ: אי אמירת י"ג מדות מספיק או צריך עשייה ממש

במחלוקת הידוע אם אמירת י"ג מדות של רחמים שהבטיח בוראנו שיכפר בעדינו, אם האמירה לחוד מספיק או דבעי להיות עשייה ממש. וכדברי הגמ' (ר"ה יז:). כל זמן שישאל חוטאין, יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם.

וכתב באלשיך הקדוש (פ' שלח) שמעתי

אמר למינהו באילנות ועוד ק"ו, ומה אילנות שאין דרכן לצאת בערבוביא אמר הקב"ה למינהו, אנו על אחת כמה וכמה. מיד כל אחד ואחד יצא למינו. נמצא שהקל וחומר הראשון בעולם נדרש ע"י הדשאים. ועל אשר מדת הק"ו מעוררת מדת 'א-ל', אשר כתיב בה "א-ל נא רפא נא לה" (במדבר יב:יג). על כן הרפאות גנוזות בעשבים ודשאים, שהם שעוררו ראשונים מדת הקל וחומר, ודפח"ח.

ערבי נחל: בחינת א-ל מי שלומד קל וחומר

והנה כתב רביה"ק הערבי נחל זי"ע (פ' ויצא דרוש א') וע"ז אמרו רז"ל (חולין ס.) "יהי כבוד ה' וגו'" (תהלים קד:לא), פסוק זה שר העולם אמרו בשעה שאמר הקב"ה (בראשית א:יא-יב) 'למינהו' באילנות, נשאו דשאים ק"ו בעצמם כו' פתח שר העולם ואמר 'יהי כבוד'.

ק"ו מדת ראשון מי"ג מדות

ומובן אצלי עם הנ"ל, כי צריך להבין מדוע בכל הנבראים של כל יום ויום מימי בראשית לא נשתמשו שום נברא במדת ק"ו, זולת בדשאים בבריאת יום ג'. והוא, כי נודע מכוונת ברכת המזון (סידור הארז"ל) בענין 'א-ל זן', כי 'זן' גימטריא א"ל הוי"ה, ולומר כי כל מיני המאכלים והמזונות הכל נברא משם א"ל הוי"ה. ולכן 'אוכל' בגימטריא נ"ז, ג"כ מספר ב' שמות אלו. ולכן ביום ג' שנבראו בו כל מיני אוכלים שסודם א"ל הוי"ה, ושני השמות הם חסד ורחמים, לכן נכלל בו כי טוב (א:יב), ולכן ביום ג' שנבראו האילנות והדשאים כל מיני אוכל. ולפי שבריאתם משם א"ל בצירוף כח שם הוי"ה, לכן השתמשו בק"ו, שהוא מדת שם הקדוש א-ל כאמור.

ואז פתח שר העולם ואמר 'יהי כבוד', והענין הוא, כי בהיות מדינות המלך מקיימים ציווי מלכם, עדיין אין בזה כל כך כבוד למלך, כי מה שמקיימים גזירותיו אינו רק מצד מורא

אך כתב באגרא דכלה (פ' ויחי) עה"פ "ושמעו אל ישראל אביכם" (בראשית מט:ב). ובמדרש (ב"ר צ"ח ג') רבי פנחס אמר, 'אל' הוא 'ישראל אביכם'. הכוונה, כי יעקב ברצונו להדריך את בניו להלך בדרכיו ית"ש, אמר שמן החיוב עליהם דוקא כפירוש יעשו לפני ממש. ואמר הרי גם ממדה הראשונה אין ראייה, דהרי ישראל אביכם נקרא 'א-ל' (מגילה יח). כמו שנאמר "ויקרא לו א-ל" (בראשית לג:כ) עכ"ד. ועיין בקדושת יו"ט עה"פ הנ"ל ובתהלה לדוד (סקאליע).

ועיין בספר שמנה לחמו (חג הסוכות פ"ב) כתב דכוונת 'אל ישראל אביכם' תלוי אי אמרין יש אם למקרא או יש אם למסורת. דאי יש אם למסורת, אמרין 'אל ישראל אביכם' - בחינת 'א-ל', עי"ש. וביארו בזה "אשרי שאל יעקב בעזרו" (תהלים קמו:ה).

בגמ' חולין (ס.) דרש רבי חנינא בר פפא: "יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו" (תהלים קד:לא), פסוק זה שר העולם אמרו. בשעה שאמר הקב"ה למינהו באילנות (בראשית א:יא), נשאו דשאים קל וחומר בעצמן: אם רצונו של הקב"ה בערבוביא, למה אמר למינהו באילנות? ועוד ק"ו: ומה אילנות שאין דרכן לצאת בערבוביא, אמר הקב"ה למינהו, אנו עאכ"ו מיד כל אחד ואחד יצא למינו. פתח שר העולם ואמר: "יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו".

והנה נשאו דשאים ק"ו בעצמם

והכוונה שנעשו קל וחומר ומביאים רפאות

מה דאיתא בספר נחמד מזהב מהרה"ק ר"י מקומזיר ז"ל בתחילתו כי מה שרוב הרפאות מקום מוצאם הוא ממיני עשבים ודשאים הוא עפ"מ דאיתא (חולין ס.) בשעה שאמר הקב"ה למינהו באילנות נשאו דשאים קל וחומר בעצמן אם רצונו של הקב"ה בערבוביא למה

הש"י, דהיינו מדת הק"ו. ו'אל אחר' מקיל לאדם בתאוותיו ומפתהו לומר, בשלמא מה שצוה עליו בפירוש מוכרח לקיים מיראתו, משא"כ מה שלא צוה עליו למה לך לקיים? וכן על דרך זה בכל דבר קדושה יש הפכו והתנגדותו בקליפה.

והנה הש"י אמר ללבן "השמר לך פן תדבר עם יעקב וגו'" (בראשית לא: כד). הנה הזהירו מדבריו אליו רע, ולא הזהירו עדיין לבלתי עשות לו רע. והוא, כי מוכן הדבר מפאת ק"ו, שאם על דיבור רע הוא מקפיד, כ"ש על עשות לו רע. אולם לבן מצד 'אל אחר' אשר הוא מסיטרא דידיה, התיר לעצמו עשיית רע מאחר שלא הזהירו עליו. ולז"א "יש לאל ידי לעשות עמכם רע" (שם: כט), לעשות דייקא, ור"ל ע"י שם 'אל' דידיה שהוא 'אל אחר' יש לו כח לעשיית רע, דהא "אלקי אביכם אמש אמר אלי השמר לך מדבר" דייקא וכאמור, והבן.

הרי נתבאר איך קדושת כל השמות ניתנו באדם, והם שכליות וכחות אשר בהם יעבוד האדם לבוראו. והכל נכלל בתורה, וההוגה בה תמיד ומקיים "והגית בה יומם ולילה" (יהושע א: ח) הוא דבוק כביכול בהקב"ה, כי אורייתא וקוב"ה חד.^א

שיראים ממנו. אבל בראותנו שעושים רצון המלך אף במה שלא צוה אותם כלל, רק שהם מבינים מעצמם שרצונו בכך, זהו כבוד גדול למלך. לז"א יהי כבוד, ולכן בא הגימטריא שלו א"ל הוי"ה, אשר הברואים אשר נתהוו בכח שמות אלו הם הם שנתנו תחילה כבוד לא"ל הכבוד, בנשאם בעצמם ק"ו אשר הוא בכח שם א"ל, וכאמור. ולכן נמצא בפסוק (תהלים כט: ג) "אל הכבוד", ולא נמצא זאת בשם אחר משמות הקדושים לומר 'אלקים הכבוד' וכדומה, וק"ל.

אמנם את הכל עשה ה' את זה לעומת זה (קהלת ז: יד), וכל מה שיש בקדושה יש דוגמתה בקליפה, והוא הפכה והתנגדותה. ועשה ה' זאת כדי שיהיה בחירה. ולכן כנגד שם אלקים יש בקליפה 'אלהים אחרים', והוא מורה היפך קדושת שם אלקים המורה לקיים מה שצוה עליו ולברוח ממה שהזהיר.

ו'אלהים אחרים' נמשך ממנו התאוה ויצה"ר באדם המפתהו לעשות מכל מצות ה' אשר לא תעשינה וביטול מצותיו וכדומה. ונגד קדושת שם א"ל יש בקליפה 'אל אחר', נגדיית לקדושת שם א"ל המורה שיקיים האדם אף מה שלא צוה הש"י עליו בפירוש, רק שנוכל להבין בשכלנו שיהיה בזה רצון

^א ואמנם האדם העוסק בשיבוש של עולם במשא ומתן בל יתיאש עצמו מעוה"ב, ואולי יאמר בלבבו שהוא רחוק מקדושת הש"י ע"י היות עסקו בדברים חיצוניים עסקי העולם, ובמה יתרחק זה אל אדוניו - בל יאמר כך. והענין, כי בהשתלשלות הקדושה מעילה לעלול, הנה בשפל המדריגות נתהוו דברים חיצוניים, והם לבוש ובית לקדושה. ושורשם של דברים לא טובים הוא ד' אותיות - הסמ"ך והמ"ם ו'אל' כידוע. ועל זה אמרו רז"ל כי הוא גימ' קל"א כמנין 'ענוה' להורות כי ענוה דוחה אותו. והענין, כי האדם בעסקו בדברים חיצוניים יש בידו להטות העסקים ההם לטוב או לרע ח"ו, והוא כי עם היות שהדברים חיצוניים ההם הם בשפל המדריגות, אם האדם בעשותו העסקים ההם שם הש"י לנגד עיניו, ולשמור כל המצוות התלוים בהם, להשמר מפסולות והסגת גבול וכדומה. וכן כל המצוות שבין אדם לחבירו. א"כ הרי עסק ההוא 'סולם מוצב ארצה' אבל 'ראשו מגיע השמימה', שמחשבתו דבוק בהש"י.

וענין שורש המחשבה הוא אות אל"ף, שהוא פל"א העליון הדבוק בא"ס ב"ה, וממשיך האדם ע"י מחשבתו השראת שכינה גם בעסקים ההמה, ונעשו העסקים כדמיון בית והיכל המלך. ואם אמנם

ולבן זהו ייערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי, כשעיריים עלי דש"א וכרביבים עלי
ההמשך בדף הבא למטה

לא ידמה לעוסק בתורה ממש, שהוא כמדבר עם המלך עצמו כביכול, מ"מ עכ"פ הוא כרואה היכל המלך ורואה את המלך דרך ההיכל וביתו של המלך, כי המשיך ע"י מחשבתו השראת קדושה גם בתוך העסק ההוא, ונמצא כי העסק הוא 'סלם מוצב ארצה' בשפל המדרגות, אבל 'ראשו' - הוא אות אלף, 'מגיע השמימה' וכאמור. נמצא נעשה מרע טוב, כי הרע שורשו ד' אותיות סמ"ך ומ"ם כו', ועתה נעשה אסל"ם, שהוא ר"ת "אתה סתר לי מצר" (תהלים לב:ז) שפסוק זה הוא שמירה מן רע, כי הוא שינוי הצירוף לטוב.

משא"כ האיש אשר בעסקו בעניני העוה"ז שכוח ישכח את ה' והלך אחרי שרירות לבו בפסלנות וכל אשר חפץ, הרי הפריד העסק ההוא משורשו, ואין בו השראת קדושה, והפריד השורש שהוא אות אלף ראשית המחשבה, והביאו באמצע אותיות 'סלם', כי שת כל מגמת מחשבתו בעסק חיצוני ההוא, ונעשה הצירוף הרע ס' ומ"ם כו'. משא"כ החכם עיניו בראשו ונעשה טוב, וכאמור.

ואמנם מ"מ הפרש גדול יש בין זה ובין העוסק בתורה יום ולילה, כי לזה התורה משמרתו מכל רע היות הוא דבוק בה', כי אורייתא וקוב"ה כולא חד ודאי לא יחטא. משא"כ זה, עם היות שכאשר כוונתו לטוב אז נעשה העסק ההוא בית אלקים, מ"מ אינו דבוק בה' ממש, ועלול לחטוא, כי מיד כאשר יפנה מחשבתו הרי נשתנה הצירוף. ולכן האדם העוסק בעניני העוה"ז מוכרח להיות מורא ופחד ה' לפניו מאד בל יפנה מחשבתו, כי זה עלול לחטוא.

והנה יעקב אבינו ע"ה שהיה י"ד שנה בבית שם ועבר ועסק יום ולילה בתורה, כמ"ש רש"י (כח:יא) "וישכב במקום ההוא", אבל כל אותן שנים לא שכב כי עסק בתורה, נמצא היה תמיד דבוק בהש"י ממש ולא עסק עדיין בשום פעם בדברים חיצונים, ולא ניסה עדיין בזה להמשיך השראת השכינה גם בדברים חיצונים. ואח"כ בלכתו משם לבית לבן, שהלך בחוצות בין בני אדם וראה עסקם בחיצוניות, חשב שאין בזה שום קדושה, ונצטער על זה אשר הדרך מבטל אותו מהתמדתו, כדחזינו ששכב שם משא"כ כל אותן שנים. לכן הראה לו הש"י כי העסקים החיצונים הם 'סלם' שהוא מוצב ארצה, אבל ראשו מגיע השמימה, שהוא צירוף אתה סתר לי מצר, שצירוף זה הוא שמירה מכל רע כי נתהפך הרע לטוב, ונמשך השראת השכינה גם לשם.

וזהו "והנה ה' נצב עליו וגו'" (שם:יג), ואמר לו "והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך" (שם:טו), ר"ל אפילו אם ילך בדרכי בעסקו בין דברים חיצונים, יהיה לו ג"כ שמירה. וירמוז ג"כ על מה שאמרו רז"ל (שבת נו.) בדוד, שנאמר בו (שמ"א יח:יד) "וה' עמו", אפשר שכינה עמו וחטא בא על ידו. ולז"א "הנה אנכי עמך", וממילא 'ושמרתיך בכל אשר תלך', שאפילו בעסק בחיצוניות לא יארע חטא על ידך.

ולז"א "ויקץ יעקב וגו' אכן יש ה' במקום הזה" (שם:טז), ר"ל הנני רואה שיש המשכת השראת השכינה גם במקום הזה, ר"ל בהתבטל האדם קצת מהתורה ועוסק בעניני עוה"ז בדברים חיצונים בשפל המדרגות וכאמור, "ואנכי לא ידעתי" (שם) זאת מתחילה.

אכן מיד כשהראה לו הש"י השגה זו, שהוא מענין סולם וכאמור, הבין מיד שמ"מ צריך לתת פחד ה' נגד עיניו תמיד, היות דרך ההוא מסוכן ועלול לחטוא וכמ"ש, משא"כ העוסק בתורה שהוא דבוק בהמלך. ולז"א "ויירא" (שם:יז), שהמשיך מורא ופחד על עצמו, ואמר "מה נורא המקום הזה", ר"ל מדריגה זו הוא יראוי לפי שהוא דרך שיש בו סכנה, כי "אין זה כי אם בית אלקים" (שם) - בית דייקא, שאינו דומה להעוסק בתורה שהוא דבק כביכול עם המלך עצמו, משא"כ זה שאין מדריגתו רק בית אלקים והבן, ודברי תורה כפטיש כו' (ירמ' כג:כט, שבת פח:).

ולז"א אח"כ "אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך" (שם:כ), ר"ל שאם יהיה ה' עמו אז מובטח לו שלא יכשל, וממילא ושמרני אפילו בדרך הזה אשר אנכי הולך, שמתבטל מהלימוד, וכמו שאמרו רז"ל (ברכות יא.) "ובלכתך בדרך" (דברים ו:ז) בלכת דידך כו', יהיה ג"כ מובטח לו שלא יכשל.

שיעורי הלכה

עשי"ת שנת תשפ"ה לפ"ק

הלכות יום הכיפורים - או"ח סי' תר"ז-תר"ב

י"ד טבילות, עיין שם צאורך הטעם. אם כן, מכל שכן עתה ליום האדיר. ושמעתי כי היו כת חסידים בזמננו, שטבלו ביום הזה ל"ט טבילות נגד המלקות, ואז האדם מתעורר במאד, וזוהר הקדושה בלבו, ונתקיים בו 'צאנו צאש וצמים'.

יוה"ב אינו מכפר אלא על המאמינים בכפרתו המושך הג"ה, "יום הכיפורים אינו מכפר אלא על השצים המאמינים בכפרתו, אבל המצטט בו ומחשב בלבו מה מועיל לי יום כיפור זה, אינו מכפר לו (רמב"ם פ"ג מהל' שגגות ה"י)".

ולכן אסור לומר 'מיינע עבירות? איך האב שוין נישט קיין כפרה אויף מיינע עבירות'. כי יום כיפור מכפר על כל העבירות, חוץ מבין אדם לחבירו עד שירצה את חבירו. ולר"ך לדעת שאין זה ענוות לדבר דברים מעין אלה, אלא דיבורים מעין אלה הם מחוסר אמונה.

ואדרבה כמה שהעבירה יותר גדולה יש יותר שצח במחילת העון, כמבואר ברש"י

מלקות בערב יום כיפור

סי' תר"ז סע' ו' "כל הקהל לוקים מלקות ארבעים אחר תפילת המנחה, שמתוך כך יתן אל לבו לשבוע מעבירות שצידו".

במגן אברהם (סק"ט) כתב שהאר"י ז"ל לא היה מקפיד על המלקות, רק היו מלקין אותו ד' מלקות נגד ד' אותיות הוי"ה, ואח"כ טבל לקיים "צאנו צאש וצמים" (תהלים סו:יב).

שיעור הטבילות בערב יום כיפור

ויש להסמין לכך מ"ש בשל"ה הק' (מס' יומא נר מלוא אות ט"ז) מציא שמהרי"ל (מנהגים, הל' ערב יוה"כ) היה נוהג לטבול ערב יום כפורים שלש פעמים, ובספר חסידים (סי' שצ"ד) כתב, שראוי לטבול שלש פעמים, נגד חטא ועון ופשע, עד כאן. תלחא זמנא הוי חזקת טהרה, עכ"ל עמק דברה.

וכבר כתבתי למעלה במאמר האותיות צאות ק' קדושה (צריש סדר מקוה) שאפילו בטבילת כל ערב שבת ראוי לטבול

השי"ת ישפיע רחמים וחסדים גמר חתימה טובה כלים מלאים כל טוב לנו ולכל ישראל בביאת משיח צדקנו בב"א.

עשב", שנשאו קל וחומר בעצמן לדעת רצון השי"ת. וזהו עיקר לימודנו כמדת א"ל, וממילא "כי שם אקרא הבורא גודל לאלקינו".

ספר חסידים: רק במי שלבו גם בו
יש מצות תוכחה

אמנם אם ע"י שיוכיח אותו ישנאנו, או
שלא יקבל ממנו, בזה יש לדון שאין חיוצ
תוכחה, כשיטת ספר חסידים (סי' תי"ג)
שהוצא צביאור הלכה (ד"ה חייב
להוכיחו) דדוקא איש את אחיו שלבו גם
בו. אבל אם היה איש אחר שאם יוכיחנו
ישנאנו וינקום ממנו, אין להוכיחו. והוצא
במגן אברהם (סק"ג), ושולחן ערוך הרב
(סי' קנ"ו סע' ז').

מאכלים שאוכלים בערב יום כיפור

סע' ד' "בערב יום הכיפורים אין לו
לאכול אלא מאכלים קלים להתעכל, כדי
שלא יהא שבע ומתגאה כשיתפלל. הג"ה,
וכן אין אוכלים דברים המחממים את
הגוף, שלא יבוא לידי קרי, וכן אין לאכול
מאכלי חלב שמרבים זרע, אך בסעודת
שחרית נוהגין לאכלן".

אכילת דגים בסעודת שחרית
ובסעודה המפסקת

ודגים כתב המטה אפרים (ס"א) שאין
לאכול בסעודת המפסקת [ע"פ פירוש
המשניות להרמב"ם (יומא פ"א אות ד')
שהדגים והחלב מרבים וכו']. אמנם
בסעודה הראשונה נוהגים בכל מקהלות
ישראל לאכול דגים על פי המעשה שהוצא
בטור (סי' תר"ד) בחייט אחד ששילם ממון
הרבה בשביל דגים לסעודת ערב יו"כ.

מהר"ל היה אוכל בעיו"ב ערד עפ"ל שמקור
באר היטב (סק"ח) מציא שמהר"ל ראה

על הפסוק (תהלים כה:יא) "וסלחת לעוני
כי רב הוא", כי נאה לרב לסלוח לעון רב.
ובאמת כשמתבונן האדם למי חטא, לא
משנה כלל גודל וחומר העצירה, כי
העיקר הוא לפני מי חטא. ועל כן בכל
אופן אין להתייחס מן התשובה.

***

חייב מצות תוכחה

סי' תר"ח סע' ז' "נשים שאוכלות
ושותות עד שחשיכה, והן אינן יודעות
שמנה להוסיף מחול על הקודש, אין
ממחין בידן כדי שלא יבואו לעשות בזדון.
הג"ה, והוא הדין בכל דבר איסור אמרינן
מוטב שהיו שוגגין ולא יהיו מזידין.
ודוקא שאינו מפורש בתורה אע"פ שהוא
דאורייתא, אבל אם מפורש בתורה,
מוחין בידן".

ובל זה הוא אם הוא יודע בודאי שלא
יקבלו ממנו. אבל אם הוא יודע שיקבלו
ממנו, ואפילו אם יש לו ספק שמא יקבלו
ממנו, צריך להוכיחן. ולא מיבעיא בדבר
שאינו מפורש בתורה, אלא אפילו באיסור
דרבנן צריך להוכיח בזהאי גוונא.

וזה מלד מלות "הוכח תוכיח את עמיתך"
(ויקרא יט:יז) שהוא מ"ע מדאורייתא.
וזה אינו דבר של נערווען או פרומער,
אלא אם רואים באחר שעושה דבר שאינו
יודע שאסור לעשותו, צריך להוכיח אותו
על כך.

בראשית סי' ג') שכבוד שבת עדיף מאלף תעניות. ולכן בודאי נחשב בתענית הפסקה של ד' ימים.

***

מנהג להדליק נר הנקרא נר בריא

סי' תר"י הג"ה סע' ד', "ונוהגים שכל איש גדול או קטן עושין לו נר (מרדכי ומהרי"ו)". ונקרא צפי כל 'נר הצריא' [געזונט"ע ליכ"ט].

והרבה טעמים נאמרו למנהג זה. והמגן אברהם (סק"ג) הביא ג' טעמים לדבר: בשם מהרי"ו משום דלוחות אחרונות ניתנו ביום הכיפורים, ותורה קרויה נר. ובשם מהרי"ל נגד רמ"ח איברים וכו' ונשמה (ר"ת נר) שהם ביחד בגימטריא כ"ר. או נגד רמ"ח מזות עשה, ולא הניתק לעשה ולא הבא מכלל עשה, שהם ביחד כמנין נ"ר.

נשים אין מדליקות אותו

ונשים אין מדליקות אותו, ואפילו אלמנה, כי כל אלו הטעמים שהזכרנו לעיל אינם שייכים באשה, דלאו בת תורה היא, וגם יש לה יותר מרמ"ח איברים, וכן אינה שייכת במזות עשה שהזמן גרמא (מג"א שם בשם הנ"ל). אמנם אם רואה להדליק הרשות בידה (מטה אפרים סי' תרג"ס ח'), ואיך שנוהגים שפיר דמי.

המנהג שרק אדם נשוי מדליק אותו

ונוהגים שרק אדם נשוי מדליק נר (מג"א שם, עי' כף החיים ס"ק כ"ג). ובמטה אפרים (שם) כ' שאין עושין רק נר אחד

ברצותו שאלו פרי שקורין ערד עפפיל שמקרה ונתנוהו צמים. וכבר העירו על זה ש'ערד עפפיל' אינם תפוחי אדמה שאינו מקרה, וגם לא היה בזמן כלל המהרי"ל ובארצות אשכנז אלא הוא ירק חדש במאות השנים האחרונות שהתגלה באמריקה החדשה [עי' שו"ת משנה הלכות לכ"ק אאדמו"ר זי"ע (ח"ו סי' ל"ט)], ויש שכתבו שהכוונה למילון או אצט"ח.

תענית ביום שלש עשרה מדות

יש נוהגים להתענות ביום שאומרים י"ג מדות, ומפסיקים מצעוד יום ומתענים לילה ויום שלפני ערב יום כיפור, והאכילה של ערב יום כיפור נחשב כאילו התענה ב' ימים (כי זהו כוונת חז"ל במה שאמרו (ברכות ה:)) כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי. כי אם היתה כוונתם שנחשב לתענית יום אחד, היו צריך לומר כאילו התענה, כי בעשירי בודאי מתעניין] וביום הכיפורים מתענים, ונמצא כאילו התענה הפסקה של ארבעה ימים אשר הוא נחשב כאלף ושמונים יום, כידוע מהמקובלים (משנת חסידים מס' התשובה פ"א אות ה'). כ"כ בספר אורח לחיים (פ' אמור) ששמע מרבינו הגה"ק דובער מגיד מישרים דק"ק מעזריטש זי"ע (הוצא באלף המגן סי' תר"צ ס"ק כ"א).

ואם חל יום שלפני ערב יום כיפור בשבת, שאי אפשר להתענות באותו יום, בזה יש לזרף דברי חז"ל שאמרו (תנחומא פ'

לא הוא ולא אחר (כך נמצא בזמנהגים ישנים)."

המנהג להדליק הנרות בבית הכנסת ולערב אותם עם שאר הנרות

והמנהג הוא שצין הנר הצריא וצין הנר נשמה מדליקין בבית הכנסת [וכמ"ש במטה אפרים (סי' תר"ג ס"ח) שיש נוהגין ליקח נר הצריא לבית הכנסת ונר נשמה מניחים בביתם להיות דולק שמה, כדי שיהי' לו נר דולק כשיצוא לביתו צלילה אחר התפילה. ואין ראוי לעשות כן, רק יקחו כל הנרות של מנחה לבית הכנסת] ומערכים אותם עם שאר הנרות.

***

בשבת עונש המזיד מיתת בי"ד ובי"ב ברת סי' תרי"א סע' ז' "כל מלאכה שהייצבים עליה בשבת חייבים עליה זיוס כיפור, וכל שבשבת פטור אצל אסור, גם זיוס הכיפורים כן, אלא שבשבת זדונו נסקילה ויום הכיפורים זדונו נכרת".

נפקא מינה בזמן הזה לענין החובל בחבירו ואפילו שבזמנינו אין לנו נפקא מינה במיתת בית דין, כי אין דנין דיני נפשות, מכל מקום כתב המגן אברהם (סק"א) שיש מזה נפקא מינה לענין קס ליה בדרכה מיניה, דהחובל בחבירו בשבת, כיון דהיה מחויב מיתה בידי אדם, פטור מתשלומין ואפילו בחובל בשוגג, וכמבואר (ח"מ סי' תכ"ד סע' ז'), משא"כ זיוס כיפור שאין בו רק כרת.

לצד לאיש ולאשתו, ובשציל הצנים והצנות אין נוהגים לעשות כלל, אפילו הם גדולים כל זמן שאינם נשואים.

המנהג להדליק נר נשמה לאביו ולאמו שמתו המשיך הג"ה [גם] [נוהגין להדליק] נר נשמה לאביו ולאמו שמתו [לכפר עליהם] (כל-צו), וכן נכון, וכן כתבו מקצת רבוצא".

ומפשטות לשון הכל-צו דייק המשנה ברורה (ס"ק י"ז) דסגי בנר אחד לאביו ולאמו, וזיין לעיין צאל' רצה (סק"ד) שם הביא מספר אמרכל מ"ש בתרגום למגילת אסתר בתוך דברי המלשינות שהלשין המן על בני ישראל, שבלי יום הכיפורים מדליקים נרות כמספר הצנים [ובזה הצאנו לעיל מהמטה אפרים שאין המנהג כך (וע"ש צאלק המגן ס"ט ק"ז)] וכמספר האצות. משמע שיש להדליק נר בשציל כל אחד ואחד. וכ"כ בדרכי חיים ושלום (סי' תשמ"ג) שהיה עושה נר משעוה לכל נשמה צפני עמו, וכן הוא מנהגינו.

אם כבו הנרות ביום הכיפורים

המשיך הג"ה, "ואם כבו נרות אלו זיוס הכיפורים, אין לומר לאינו יהודי שיחזור וידליקם (מהרי"ל ומהרי"ו). מי שבזה נרו זיוס כיפור, יחזור וידליקנו במוצאי יום כיפור, ואל יכצו עוד, אלא יניחנו לדלוק עד גמירא, וגם יקבל עליו שכל ימיו לא יכזה במוצאי יום הכיפורים נרו,

אומרים ששיעור זירוף השתיות כדי אכילת פרס כמו זירוף אכילות".

ולחלבה, המשנה ברורה (ס"ק ל"א) כתב שמלשון המחבר משמע דהעיקר כדעת הראשונה [אמנם לקמן לענין חולה (סי' תרי"ח ס"ח) כתב המחבר שלכתחילה יש לשהות בין שתיה לשתיה כדי אכילת פרס, ורק כשאי אפשר לו ישהה כשיעור רביעית]. אבל הפרי חדש והגר"א כתבו דהעיקר כדעה שניה.

שיעור שתיית רביעית

הוא בדרך שתיית בג"א ששותה בב' פעמים שיעור זירוף השתיה בכדי שתיית רביעית הוא שיטת הרמב"ם (הל' שביעת עשור פ"ג ה"ד). וכ"ק מרן אדמו"ר הפני מנחם מגור ז"ל כתב לכ"ק אדמו"ר זי"ע קושיית העולם הא"י משכחת ליה להרמב"ם זירוף כלל, כי אם הפסיק משהו הוא כבר יותר מכדי שיעור זירוף (ר' פני משנה אגרת כ').

ותי' לו כ"ק אדמו"ר זי"ע ע"פ מה שאמרו חז"ל (פסחים פו:) שהשותה כוסו צבת אחת הרי זה גורגורן, שנים דרך ארץ. אם כן שיעור שתיית רביעית הוא צהפסק קלף שהוא יותר מכדי שתיית רביעית צבת אחת. וראה בשער הציון (סי' ר"י ס"ק י"א) שכתב דשיעור סתם שתיית רביעית משערינן בדרך שתיית בני אדם, שאינו שותהו צבת אחת כי אם צשתי פעמים, שהוא מדת דרך ארץ, כדלעיל סי' ק"ע סע' ח', ע"ש.

יום כיפור הוא יום הרחמים

ומה שהעונש ביום הכיפורים הוא כרת, ובשבת הוא מיתת בית דין, יש בזה טעם פנימי, כי יום הכיפורים הוא יום הרחמים [מזוהר בכתי האר"י הק' הוי"ה בניקוד אלקים, הוא שם הצינה. בינה נקראת עולם התשובה, וזהו רחום בדין (עי' רמב"ן ריש פ' ואתחנן)]. ולכן גם העונש הוא ברחמים, שעונש כרת הוא יותר קל ממתת בית דין.

***

שיעור זמן כדי אכילת פרס

סי' תרי"צ ס"ג "אכל וחזר ואכל, אם יש מתחילת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה כדי אכילת פרס מטורפין, ואם לאו אין מטורפין".

שיעור זמן כדי אכילת פרס – יש אומרים שהוא 7 מינוט (ערוה"ש סע' י"ד), ויש אומרים שהוא 9 מינוט (חת"ס ח"ו סי' ט"ז וסי' כ"ג), והזמן שבין 2 מינוט עד 9 מינוט יש על כל דקה שיטה צפוסקים שסובר שזהו השיעור. ולכן לכתחילה ימתין 9 דקות, ובדיעבד אפשר להקל לחולה שצריך לכך לסמוך על שיטה שסובר שהשיעור הוא 7 מינוט (עי' כף החיים סי' תרי"ח ס"ק מ"ג).

שיעור שתיית רביעית

סע' י' "שתה מעט מעט וחזר ושתה, אם יש מתחילת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה כדי שתיית רביעית מטורפין לכשיעור, ואם לאו אין מטורפין. ויש

ניצוצי הדף

זבחים י"ז ע"ב

ובשול"ת מהר"ם שיק (או"ח סוס"י ס'), כתב, ושמעתי בימי חרפו מפי מרן הגאון חת"ס זצ"ל דתירץ ר"ת אזיל ביחד עם שיטת רבינו פטר, דבזמן ביהמ"ק דבגדיהם עליהם לא מהני מחילה, שהכבוד לה', אבל בזמנא זו מהני מחילה, ע"כ.

ובשול"ת מהרש"ם (ח"א סוס"י רי"ד) כתב לצדד דבר נפלא, דלפ"מ שמבואר (תענית כו'): דבמנחה בכל יום שכיח שכרות, ולכן אין נ"כ במנחה. ובפרט בשב"ק דאיתא בטור (או"ח סי' רצ"ב בשם מד"ר) בטעמא שתיקנו לומר 'ואני תפלתי', שאע"פ ששתינו אנו מתפללים. א"כ הרי כהן שתוי פסול לעבודתן אפילו שתה רק רביעית יין. ומה"ט ס"ל לרבי דכהנים בזמנא אסורים לשתות יין וכו'. א"כ י"ל דבאותה שעה ליכא וקדשתו.

ואע"ג דבזמנא זו גם בשחרית ליכא עבודה ואין בגדיהם עליהם, מ"מ י"ל דכיון דקיי"ל מקריבים בזמנא זו אע"פ שאין בית, א"כ בכל רגע ראוי לעבודה וללבוש הבגדים אם הי' בירושלים במקום המקדש. אבל כשהוא שתוי יין אינו ראוי לעבודה עד שיפיג יינו. ומסיים שם שכתב זה לסניף בעלמא, ע"ש.

בפרשת אמור נאמר (ויקרא כא:ח) 'וקדשתו כי את לחם אלקיך הוא מקריב קדוש יהיה לך כי קדוש אני ה' מקדישכם'. ופירש"י, וקדשתו - על כרחו, שאם לא רצה לגרש, הלקחו ויסרהו עד שיגרש. קדוש יהיה לך - נהוג בו קדושה, לפתוח ראשון בכל דבר, ולברך ראשון בסעודה.

בהגהות מרדכי (גיטין פ"ה סי' תס"א) הובא מעשה, שהיה בכהן אחד שיצק מים על ידיו של רבינו תם, ועמד שם תלמיד אחד וראה וכן תמה, שהרי אמרו בירושלמי (ברכות פ"ח ה"ה) שהשתמש בכהונה מעל, ואיך זה משתמש רבינו תם בכהן.

והשיב לו רבינו תם, שאין בכהנים קדושה בזמן הזה כיון שאין בגדי כהונה עליהם. ומבואר בסוגייתנו שהטעם שמחוסר בגדים פסול לעבודה הוא משום שבזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם, אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם, ולכן מותר להשתמש בהם.

וחזר אותו תלמיד והקשה לרבינו תם, שא"כ שאין לכהנים קדושה בזמן הזה גם כל עניני הקדושה, כמו לקרותם לתורה ראשונים וכיוצא בזה לא נעשה להם. ושתק רבינו תם ולא השיב על טענתו. והיה שם עוד אחד מבעלי התוספות ורבינו פטר שמו, והוא השיב על טענת אותו תלמיד ואמר, שאף שיש בכהנים קדושה, מ"מ יכול הכהן למחול, וכך מותר להשתמש בו.

ובן פסק להלכה הרמ"א כדברי רבינו פטר, וכתב (או"ח סי' קכ"ח סע' מ"ה) שאסור להשתמש בכהן אפילו בזמן הזה, שזה כמובן בהקדש אם לא מחל על כך. אך בברכי יוסף (שם ס"ק כ"ה ושיורי ברכה אות ד') האריך להוכיח שרוב הראשונים חולקים על רבינו פטר, וסוברים שאין מחילה מועלת ואסור להשתמש בכהן גם אם מחל הכהן על כבודו, וכן הביאו במשנה.

וקטן. וזה אתי רש"י לאשמועינן, ללמדך דכל הנך דמרבין מהאי קרא, ישנם בכלל הדרשה, ויש לנהוג בהם קדושה לפתוח ראשון בכל דבר.

מחלוקת אם יש מצות 'קדשתו' על קטן

והנה לגבי מה שכתבנו שגם קטן הוא בכלל 'קדשתו', בכל שכן מבעל מום, באמת אין זה דבר פשוט כל כך. וזה לשון המגן אברהם (או"ח סי' רפ"ב סק"ו), רדב"ז כתב דאין קורין לכהן קטן למנין ג', אבל קורין למנין ז'. ולי נראה דמצות עשה ד'קדשתו' לא נאמר על כהן קטן, דהא כתיב 'כי את לחם אלקיך הוא מקריב', וקטן לאו בר עבודה הוא. והאידנא לא נהיגי לקרות קטן אלא למפטיר. עכ"ל.

מקשה עליו רבי עקיבא איגר (שם), הרי איתא בספרי (והובא בחינוך מצוה רס"ט) ד'קדושים' יהיו לאלקיהם' אתי לרבווי דמחוייבים לקדש כהן בעל מום, אע"ג דאינו בכלל 'את קרבן ד' אלקיך הוא מקריב', ולמה יהיה הקטן גרוע מבעל מום בזה.

הפרי מגדים בספרו תיבת גמא (פ' וילך) מביא גם כן דברי המגן אברהם, וגם הוא מקשה עליו כנ"ל, מאי שנא קטן מבעל מום. והלוא אדרבה, קטן עדיפא מבעל מום, כי הבעל מום לעולם לא יהיה בכלל 'את לחם אלקיך הוא מקריב', משא"כ הקטן הרי עתיד להיות גדול, ויהיה בכלל זה. וא"כ יותר מסתבר לומר שהקטן יהיה בכלל 'קדשתו' ובעל מום לא, ואיך יתכן שהמגן אברהם כותב שקטן אינו בכלל 'קדשתו'.

ובספרו פרי מגדים (או"ח סי' קל"ה מש"ז סק"ח) הוא מסתפק, האם יש מצוה לכבד כהן בעל מום, אליבא דהמג"א שכתב שקטן לית ביה 'קדשתו' דלא בר עבודה הוא, אם כן כל שכן בעל מום. וכי תימא שהבעל מום

ומבאר הרא"ם, הטעם שפירש"י כן, ש'קדוש יהיה לך' פירושו שיש לנהוג בו קדושה לפתוח ראשון בכל דבר. דאם לא כן למה לי, הרי כבר נאמר (שם:ו) 'קדושים יהיו', וגם בפסוק זה גופא כבר נאמר 'וקדשתו', ודרשו חז"ל בספרא שבית דין יכריחום לקדשם בעל כרחם. ואם כן מהו שוב "קדוש יהיה לך". על כרחך שזה בא ללמדינו שיש לנהוג בו קדושה, לפתוח בו ראשון לכל דבר.

אך קשה, שהרי חז"ל לא דרשו דרשה זו - לפתוח בו ראשון לכל דבר, מן 'קדוש יהיה לך', רק מן 'וקדשתו', כדאיתא (גיטין נט:), מו"ק כ"ח:). ומתרץ הרא"ם, שאעפ"כ הוציא אותו רש"י ז"ל מקרא ד"קדוש יהיה לך" דייקא, משום דקרא ד'וקדשתו' לפי פשוטו של מקרא אינו מורה אלא על שיקדשוהו בית דין בעל כרחו, על פסלות נשים דכתיבי לעיל מיניה, ולא לפתוח ראשון. ודוקא מקרא ד"קדוש יהיה לך" דקרא יתירא הוא, מצינן למדרש שפיר דבר זה. ע"כ.

ובאמת אין תירוצו מספיק, דסוף סוף מה יענה רש"י על זה שהגמ' כן דורש דבר זה מ'וקדשתו'. ואפשר לתרץ עפ"מ שאמרו בתורת כהנים (אמור א' י"ג), "קדוש יהיה לך" - לרבות כהן בעל מום. ולכאורה כל שכן כהן קטן.

והשתא אתי שפיר, דמשום הכי לא הביא רש"י את הדרשה על 'וקדשתו', כי אז היינו אומרים שבעל מום וקטן אינו בכלל זה, שהרי לשון הפסוק הוא "וקדשתו כי את לחם אלקיך הוא מקריב", ומשמע מזה דדוקא מי שמקריב צריכים לקדשו, משא"כ בעל מום וקטן. ולכן הביא רש"י את הדרשה דייקא על "קדוש יהיה לך", כיון שמתיבות אלו ילפינן בתורת כהנים לרבות בעל מום

כאחיו", 'איש' למעט קטן. אבל בעל מום חולק בקדשים. ופירש"י (ד"ה אפילו) וז"ל, בעל מום, שאף הם היו מתלעים בעצים ומפשיטים ומנתחים ושוחטים. ולפ"ז אתי שפיר למה הקטן גרע מבעל מום, כי הבעל מום יש לו איזה עבודה במקדש, להתלע בעצים, להפשיט, לנתח ולשחוט, והוא חולק בקדשים, משא"כ הקטן.

אמנם באמת יש להקשות על מה שכתב רש"י, שהבעל מום חולק בקדשים משום שהוא מתלע בעצים ומפשיט ומנתח ושוחט, שהרי כל ארבעה דברים הללו כשרים גם בזר, ואם כן למה יהא זה טעם לומר שבעבור זה יחלוק הכהן בעל מום בקדשים.

ומבאר הבית יצחק (שו"ת או"ח סי' י"ג סק"ד) ע"פ המבואר בקצה"ח (סי' רמ"ג סק"ד) דעיקר זכות הכהנים במתנות כהונה הוא מדין שכירות, "חלף עבודתם אשר הם עובדים" (במדבר יח: כא). וזהו כוונת רש"י, דלכן בעל מום חולק בקדשים, כיון שסוף סוף הוא עובד איזה דבר, ומגיע לו שכר חלף עבודתו. והגם שהעבודות שהוא עושה, גם זר יכול לעשות, אך היות וסוף סוף המציאות הוא שכהנים בעלי מומים עושים זאת, נחשב כאילו שכרו אותם לכך, ושפיר מגיע להם מתנות כהונה מדין שכירות.

כשהכהן יודע שאין לו בביהכ"נ

האם יש לו לצאת או לעלות ולבדוק פעמיים

והנה יש לדון אם מצות 'וקדשתו' הוא מדאורייתא ממש, או שרק מצוה דרבנן, והפסוק 'וקדשתו' הוא רק אסמכתא. ובשו"ת יהודה יעלה להמהר"י אסאד (ח"א או"ח סי' מ"ה) כתב בזה ענין נפלא. הוא כותב את התשובה לאחד ששאל אותו לגבי כהן

יכול לאכול קדשים, והוא בכלל 'לחם אלקין' הוא מקריב, והלוא גם קטן יכול לאכול, ואעפ"כ אינו בכלל קידוש.

כמה ביאורים למה הקטן גרע מבעל מום

ויש מיישבים קושיית רעק"א, דאדרבה, קטן גרע מבעל מום, כי הבעל מום הוא בר חיובא ובר עבודה, רק שיש עליו חלות פסול. לעומת זה הקטן אינו פסול בעלמא, רק לאו בר עבודה הוא כלל, והוי כקוף לענין העבודה. ולכן הקטן אינו בכלל 'וקדשתו' משא"כ הבעל מום.

עוד יש ליישב קושיית רעק"א עפ"מ שכתב הרמב"ם (ספה"מ עשה ל"ב), ציינו לכבד זרע אהרן ולנשואם ולרוממם, ונשים מדרגתם מדרגה קודמת וראשונה, וכן אמרו (בספרא) 'קדושים יהיו לאלקיהם' על כרחם, וזהו קודש' לרבות בעלי מומין, שלא תאמר אחר שזה אינו ראוי להקריב לחם אלקיו, לאיזה דבר נקדמיהו ונכבדהו. ולכן אמר 'וזהו קודש', הזרע הנכבד כולו, תמים ובעל מום. ע"כ.

והשתא אתי שפיר שיטת המגן אברהם, כי כוונת הכתוב 'כי את לחם אלקין' הוא מקריב' הוא שיש לכבד ולרומם את שבט הכהונה, כי שבט הכהונה הוא אשר נבחר להיות מקריבים את לחם אלקינו, ושבט הכהונה אחד הוא, וכל שהוא מכלל שבט הכהונה הוי בכלל זה הכבוד - תמים ובעל מום כאחד. משא"כ הקטן אינו נחשב עדיין כשבט הכהונה, ולכן כתב המגן אברהם דהקטן אינו נכלל בפסוק 'כי את לחם אלקין' הוא מקריב', ולא שייך בו מצות 'וקדשתו'.

הטעם שבעל מום חולק בקדשים וקטן לא

עוד יש ליישב עפ"מ דאיתא (קידושין נג.) שכהן קטן אינו חולק בקדשים, דכתיב (ויקרא ז: י) "לכל בני אהרן תהיה איש

ומסיק המהר"י אסאד: נראה להלכה ולמעשה, לקרוא לכהן לכתילה שתי פעמים.^א ואם מרנא ורבנא הגאון מהר"ם בנעט זצוק"ל נהג כאשר מעלתו ראה אצלו, אני בער לא אדע סודו ונימוקו מאיזה טעם עשה כן. ואני לא ראיתי כן ממנו במשך השנים רצופים שיצקתי מים על ידיו הקדושים זיע"א, אם כי לא ראינו אינו ראהי (עדויות פ"ב מ"ב), והנראה לע"ד כתבתי, ע"כ.

המילדות מסור נפשם שישאר בישראל כהנים לזמן ומלכיהם

עוד יש ליישב קושיית רעק"א על המגן אברהם, עפ"מ שמבואר בפ' שמות שפרעה גזר על המילדות להרוג את כל הזכרים הנולדים, והם לא שמעו לדבריו, ונאמר שם (שמות א: כ-כא) "וייטב אלקים למילדות וירב העם ויעצמו מאד. ויהי כי יראו המילדות את האלקים ויעש להם בתים". ופירש"י, וייטב אלהים למילדות - מהו הטובה, ויעש להם בתים - בתי כהונה ולויה ומלכות שקרוייין בתים.

וקשה, הרי דרכו של השי"ת לשלם מדה כנגד מדה, ומהו המדה כנגד מדה בזה שזכו לבתי כהונה ולויה ומלכות, לזה שלא הרגו את הילדים. ויש על זה 'בריסקער תורה' ממרן הגר"ד זצ"ל.

דהנה באמת קשה, מה היה סברת פרעה בזה להרוג את הזכרים ולקיים את הנקבות, והלוא גם אם היו המילדות הורגים חלילה את כל הזכרים של כלל ישראל, היו נשארים הנקבות, והגם שהנקבות היו מוכרחים להינשא למצריים, כי לא נשאר שום זכר מכלל ישראל, אך סוף סוף הדין הוא שהבן

שיודע שאין לוי בבית הכנסת, אם ראוי שיצא הכהן מביהכ"נ קודם קריאת התורה בכדי שלא יצטרך לברך שני פעמים על התורה. והשואל כתב שכן ראה מעשה רב, בבי רב מרן הגאון רשכבה"ג מהר"ם בנעט זצוקלה"ה.

והוסיף השואל לבאר הסברא בזה, דהנה הרמב"ם וסייעתיה סבירא להו שברכה שאינה צריכה הוא איסור דאורייתא. לעומת זה מצות עשה ד'וקדשתו' ס"ל להרמב"ם שהוא רק אסמכתא. וא"כ כשאין לוי בביהכ"נ, בודאי ראוי יותר שכל הכהנים יצאו כדי שלא לגרום ברכה שאינה צריכה שהוא מדאורייתא, הגם שיפסידו הקהל מזה מצות 'וקדשתו' שהכהן צריך לברך ראשון, כי מצות 'וקדשתו' הוא רק מדרבנן.

והגם שתוס' והרא"ש כתבו, דכשאין לוי בביהכ"נ יברך הכהן שני פעמים גם במקום לוי, הם אזלי לשיטתם דסבירא להו דגם ברכה שאינה צריכה הוא רק איסור דרבנן, ולכן סברו שהוא בבחינת הם אמרו והם אמרו, והתירו לכהן לברך שני פעמים על התורה כשאין לוי בביהכ"נ. ע"כ סברת השואל.

ועל זה משיב לו המהר"י אסאד מערכה שלימה, שאין פני הדברים כפי אשר לפלל, רק באמת הרמב"ם וסייעתו סוברים שגם ברכה שאינה צריכה הוא איסורא דאורייתא, וגם 'וקדשתו' הוא מצות עשה דאורייתא, ולכן בודאי גם הרמב"ם מודה לדינא דתוס' והרא"ש, דהכהן קורא במקום לוי ומברך שני פעמים. וכל שכן שהתוס' והרא"ש סוברים כן, כי לדידהו תרומיהו הן דרבנן.

^א באמצע התשובה הוא מביא תשובת המקור ברוך, שיאמר הכהן אחר הברכה שנית ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, ועיי"ש ביאורו בשיטה זו.

למה, כדי שישאר תמיד כהנים כשרים בכלל ישראל. משא"כ אם ישאר לדור אם אשתו הפסולה, יהיו בניו פסולים לכהונה.

ועל זה מסיק הפסוק 'קדוש יהיה לך' - לרבות בעל מום דוקא, כי גם הבעל מום מקיים את שבט הכהונה ע"י שהוא מוליד בנים, כי על פי הרוב בעל מום אינו מוליד בעלי מומים (כמבואר חולין טו.), ונמצא שבניו יהיו כשרים לכהונה. ולכן הגם שהוא עצמו פסול לעבודה, מ"מ יש לכבדו ויש לו חלק בקדשים, כיון שהוא מקיים ומוליד את המשך שבט הכהונה. משא"כ הקטן שאין לו אישות, אין לו מעלה זה, ולכן אין הקטן נכלל ב'וקדשתו'.

כהן העולד עם מום - האם זה מורה על פגם

לסיום הענין נראה לבאר בדרך אפשר סברת המחלוקת אם בעל מום נכלל ב'וקדשתו' או לא, עפ"מ ששינו (נדרים כ.), אמר רבי יוחנן בן דהבאי, ארבעה דברים סחו לי מלאכי השרת, למה יש בנים שנולדים חגירין, ויש בנים שנולדים אילמים, ויש בנים שנולדים חרשים, ויש ילדים שנולדים סומים. וביארו מלאכי השרת, דהכל הוא מפני איזה פגם שהיה בעת מעשה האישות. ומסיק הגמ', אמר רבי יוחנן, זו דברי יוחנן בן דהבאי, אבל אמרו חכמים אין הלכה כיוחנן בן דהבאי.

ולכן לפי שיטת רבי יוחנן בן דהבאי נמצא, דכשאנו רואים כהן בעל מום, הוא הוכחה שלידתו היה באיזה פגם, ולכן יצא בעל מום. וכיון שיש בו פגם, אין אנו מחוייבים לכבדו ולפתוח בו ראשון. משא"כ לחכמים הסוברים שאין הלכה כיוחנן בן דהבאי, אין המום מורה על איזה פגם, לכן גם הבעל מום אנו מחוייבים לכבדו, כי סוף סוף הוא משבט הכהונה.

הולך אחר האם, ונמצא שכל הבנים שיולידו מהמצריים יהיו נחשבים כחלק מבני ישראל כמו אמם, ואם כן מה הועיל בזה.

בשלמא להראשונים הסוברים שדבר זה נתחדש רק לאחר מתן תורה, שהבן הולך אחר האם, אבל במצרים שעוד היה קודם מתן תורה נתייחסו הבנים אחר האב, נמצא שהבנים שיולידו הנשים יהיו מצריים מובן שפיר. אבל להראשונים הסוברים שגם לפני מתן תורה התייחסו הבנים אחר האם, קשה מה היה הגזירה של פרעה בזה.

ומבאר רבי בערל, שלא היה איכפת לפרעה כלל וכלל מזה שישארו עם ישראל - הנוולדים מן האבות המצריים, כי סוף סוף לא יהיה שום אחד מהם 'מיוחס', וממילא לא יהיה שייך שיהיו כהנים ולויים ומלכים מישראל, כיון שאינם מיוחסים. וכמו שמבואר בפרשתן שכהן הנוולד מפסולי כהונה, פסול לעבודה, כל שכן אם הוא נולד מפסולים גמורים - מצריים. וכיון שלא יהיה כהנים ולויים ומלכים בישראל, ממילא לא יתקיימו ביהדותם וכשרותם.

ולזה נלחמו המילדות עם פרעה, ובמסירות נפש קיימו והחיו גם את הזכרים, כדי שיהיו כהנים ולויים ומלכים מישראל, ויתקיים עם ישראל לנצח נצחים.

והשתא אתי שפיר, דאכן השכר שקיבלו - בתי כהונה ובתי לוויה ובתי מלכות, הוא ממש מדה כנגד מדה, כיון שזה היה עיקר כוונתם במסירות נפשם, שיהיה בישראל כהנים לויים ומלכים. ועי' בספה"ק בני יששכר (תשרי מאמר י' אות י"ד) ובבן יהודה (סוטה י"א) ובעיון יעקב שם.

והשתא אתי שפיר למה הקטן גרע מבעל מום, דהנה 'וקדשתו' פירושו שמכריחים את הכהן לגרש את אשתו הפסולה. וכל זה

יתכן שהיא נשתנתה לאחר מיתה, ולא היתה נראית כך מחיים. ואלעזר בן מהבאי סבר, סימנין אין עשויים להשתנות לאחר מיתה, ע"כ.

השיטה מקובצת מביא שם בשם הראב"ד, שמחלוקת זו אינה דוקא בשומא, אלא הוא הדין לשאר חידושים ועניינים הנולדים עם האדם, כגון רגלו עקומה, כי מה הפרש יש בין שומא לשאר חידושים הנולדים עם האדם?

ואפשר לבאר, דנחלקו במחלוקת הנ"ל, אם האדם הנולד במום, זה מורה שהוא נולד בפגם או לא. וזהו סברת המחלוקת אם שומא מצויה בבן גילו או לא. אם המום מורה על פגם, בודאי לא מצוי מום זה גם בבן גילו, כי מאן יימר שבבן גילו יש ג"כ פגם זה. משא"כ אם המום אינו מורה על פגם, שפיר יתכן שהמום מצוי גם בבן גילו.

וזהו ג"כ סברת המחלוקת אם המום עשויה להשתנות לאחר מיתה. אם המום מורה על פגם, א"כ זה עשוי להשתנות ע"י תשובה, ובפרט לאחר מיתה, כי המיתה מכפרת. משא"כ אם המום אינו מורה על פגם, אין שום סברא שהמום ישתנה.

סברת המחלוקת אם שומא מצויה בבן גילו ואם סימנין עשויין להשתנות

עוד יש לבאר עפ"ז מה ששנינו (ב"מ כז:), עדים המעידים על אדם שמת כדי להתיר את אשתו להנשא לאחר, אם הסימן שהם אומרים הוא שראו שומא במת, באבר פלוני, הדין הוא שגם אם ידוע לנו שאכן בבעלה של האשה היה שומא באותו אבר, מ"מ אין זה סימן המתירה. ואלעזר בן מהבאי אומר מעידין על השומא. כלומר, זה נחשבת הוכחה טובה למיתת הבעל.

ומבאר שם רבא מהו סברת המחלוקת, אם השומא שנראית בגופו של אדם זה שמת עלולה להיות מצויה גם באדם אחר שהוא בן גילו. תנא קמא סבר שומא מצויה בבן גילו, ולכן אין השומא ראייה, שהרי יתכן שהמת הוא אדם אחר, בן גילו, שגם בו היתה שומא כזו. ורבי אלעזר בן מהבאי סבר, שומא אינה מצויה בבן גילו.

איבעית אימא, דכולי עלמא סוברים ששומא אינה מצויה בבן גילו. והכא נחלקו האם הסימנין עשויין להשתנות לאחר מיתה. תנא קמא סבר, סימנין עשויים להשתנות לאחר מיתה, ולכן השומא אינה ראייה, שהרי

ומי שילמוד במשנה הלכות
א"ה אם יהי' לי זכות בעוה"ב
אשתדל להתפלל בעדו

מהקדמת ר' יוסף אהר' תשס"ז

מערכת המשנה

ליקוטים קצרים מתוך שו"ת משנה הלכות ושאר ספרי רבינו הקדוש ז"ע
נערך ע"י הרב מרדכי צבי גינזבורג | אין ללמוד מכאן הלכה למעשה

במסגרת דף היומי

זבחים ט"ו ע"א

המנויים מות, מונה ומשלים עליהם, ואם משאינן מנויים מות, מנויין פטורים, ושאינם מנויים מצטרפים לגורן אחר.

מבואר דכשמת אחד מן המנויין, מונה ומשלים עליהם, ואף שלכתחילה בשעת התחלת המינוי צריך עשרה דוקא. וגם כשמת אחד מבפנים לא ה' יכול להשלים מכיון דלא יצאו כל עשרה, מ"מ הכא דמות אחד מן המנויין מונה ומשלים עליהם, ולא אמרינן דכיון שמת אחד מהמנויים נמי ליכא עשרה.

וצריך לומר דכיון דבשעה שנמנה היתה חיה, עכשיו שמתה לאחר המינוי לא איכפת לן. א"כ הכא נמי בד' מינים יש לומר אף דלכתחילה בעי כל הארבעה מינים מ"מ לאחר שנטל הג' וכבר יצא בהם, לא איכפת לן מה שנשרף אח"כ.

והנה בשו"ע (שם סע' ה') איתא, יברך על נטילת לולב ושהחיינו קודם שיטול האתרוג כדי שיברך עובר לעשייתו, או יהפוך האתרוג עד שיברך. ובמשנה ברורה (שם ס"ק כ"ד) ביאר 'קודם שיטול האתרוג' מטעם דאין לברך קודם שיטלנו הלולב, דלא מסתבר לברך בעוד שהלולב בכלי, וכן אין לברך אחר שנטל כל הארבעה מינים, דבעינן עובר לעשייתו, הלכך מברך קודם שיטול האתרוג דזהו עובר לעשייתו, שמעכבין זה את זה, דהיינו שאם חסר לו איזה מן המינים לכו"ע לא יצא, הלכך מקרי עובר לעשייתו.

בעא מיניה רבי ירמיה מרבי זירא, היה מזה ונקטעה ידו של מזה עד שלא הגיע דם לאויר המזבח, מהו? אמר ליה, פסולה. מאי טעמא, 'והזה ונתן' [פ'], דלא נגמרה הזאה עד שלא הגיע לאויר המזבח והוה ליה עבודה בבעל מום ופסול].

הנה בשו"ע (או"ח ס' תרנ"א סע' י"ב) איתא, ד' מינים מעכבין זה את זה, שאם חסר לו אחד מהם לא יברך על השאר וכו' ואם היו ארבעתן מצויין אצלו ונטלם אחד אחד, יצא. הגה, ובלבד שיהיו כולם לפניו, ויטול הלולב תחילה ויברך על הלולב, ודעתו גם על אחרים. ואם סח ביניהם, צריך לברך על כל אחד בפני עצמו.

והנה רבינו (שו"ת משנה הלכות ח"ג ס' ס"ד) עלה ונסתפק במי שנטל ג' מינים, וקודם שנטל המין הד' נשרפו הג' שכבר נטל - אם יצא ידי חובתו או לא. ומתחילה רצה להוכיח דלא יצא ידי חובתו מסוגין, ה' מזה ונקטעה ידו של מזה עד שלא הגיע הדם על המזבח, עבודתו פסולה כיון דבשעת גמר המצוה נעשה בעל מום. וא"כ הכא נמי לא יצא, כיון שבגמר המצוה אין לו השלש הראשונים, ומעכבים זה את זה.

ולאחר כך הביא רבינו (חי"ט ס' פ') ראייה מגמ' (בכורות נט:) דיצא ידי חובתו, דאיתא שם: אמר רבא, מנין הראוי פוטר, תניא כוותיה דרבא היו לו עשרה טלאים, והכניסן לדיר ומנה חמשה, ומת אחד מהם - אם מן

חובתו. א"כ כשמגביה הלולב מיד יצא ידי חובתו ולא הוי עובר לעשייתו.

ועי' ברמ"א (סע' י"ב) [על המחבר שכ' שאם נטל כל מין בפני עצמו יצא] ויטול הלולב תחילה ויברך על הלולב, ודעתו גם על אחרים, ואם שח ביניהם צריך לברך על כל אחד בפני עצמו. רואים דיצא ידי חובתו בזה שהגביה הלולב בפני עצמו.

ובשער הציון (ס"ק כ"ח) הוסיף דאף שאם כולן לפניו יכול ליטלן בזה אחר זה, מ"מ כל כמה שאינו נוטל האתרוג לא קיים המצוה כלל, דמצוה אחת הן לפיכך מקרי עובר לעשייתו, ע"כ.

ותמה רבינו על זה, כיון דסוף סוף יכול להגביה כל אחד בפני עצמו, ויצא בזה ידי

חלקת הקבר המיוחדת של רבני משפחת איגר בפונזא
מצבת רע"א בשורה התחתונה משמאל
בראש המצבה נרשם: "... אשר טמון פה או בסמוך למקום זה"

הילולא דצדיקיא

הגה"ק רבינו עקיבא איגר זי"ע

אב"ד פוזנא

י"ג תשרי תקצ"ח

רבינו עקיבא נולד ביום ר"ח מרחשון שנת תקכ"ב (1761 למס') בעיר פרעשבורג (Bratislava, Slovakia), לאביו רבי משה גינז זצ"ל מאייזנשטאט (Eisenstadt, Austria), בן אחר לבעל הלבושים, ומצאצאי הגה"ק רבי אברהם ברוידא זצ"ל אב"ד פראנקפורט (Frankfurt am Main, Germany). ולאמו מרת גיטל ע"ה, בת הגה"ק רבי עקיבא איגר זצ"ל, אב"ד קהילת פרעשבורג, ומוח"ס 'משנת דרבי עקיבא'.

ימי נעוריו

במנעליו התנכר נער בדבוריו ותהלוכתו, דיבר עם כל אחד בנחת ובענות חן, והיה זהיר מאד לבל יפגע בכבוד איש. וכבר אז למד בשקידה רבה, וניכרו עליו כשרונותיו הברוכים.

ומסופר: כאשר היה בן עשר שנים, עסקו בישיבת דודו (אחי אמו) הגאון רבי וואלף איגר זצ"ל בברעסלאו (Wrocław, Poland) בסוגיא קשה, וכל בית המדרש נלאו למצוא פתרונו. הגאון שלח מכתב לגיסו רבי משה גינז, ושאל אותו את השאלה החמורה. ונדע השאלה לרבינו, ואמר ישוב עמוק ונכון עד מאד. והשיב רבי משה לגיסו את אשר השיב בנו היקר. והיה לפלא בעיני הגאון רבי וואלף על עומק עיונו של הנער הרך, ורצה לראותו, וביקש מאביו לשלוח את בנו במרכבה נכבדה שישלחו להביאו למקומם. למרות הקושי הגדול של ההורים ליפרד מבנם היקר, אמנם בתשוקתם העזה להגדיל בנם ולהאדירו בתורה, נועצו יחדיו שייטב לו יותר להיות אצל הגאון רבי וואלף, ונענו לבקשתו. ואכן רבינו הגיע לברעסלאו, ורבי וואלף לקחו לביתו תחת חסותו והיה לו לאב. כאשר נמלאו לרבינו י"ג שנים לקחו הגאון רבי וואלף לישיבתו, ואמר לתלמידיו: "הא לכם רב אשר ילמד אתכם בעתים אשר איזה טרדה תמנע אותי ללמוד שיעור - יהיה הוא לכם לרב".

המנהג שם היה ללמוד הלכה ותוספות בתחילת הזמן, דהיינו, שלמדו תופסי הישיבה וחכמי העיר עם הבחורים שיטה עמוקה, ונמשך לפעמים זמן לימוד סוגיא ההיא שני שבועות בשקידה ובהתמדה, ואח"כ היה הרב דורש ברבים מה שהעלה בכח תבונתו וחרिפתו בסוגיא זו. רבינו בבואו, ביקש מדודו להודיעו באיזה סוגיא הוא לומד, כדי שיעיין לעצמו הסוגיא מה שילמוד למחרת עם הבחורים. ענה דודו: "כבר אנו עסוקים בשיטה עמוקה קרוב שני שבועות. המתן מעט, בני, בעוד שלשה ימים נחזור ללמוד שיעור קבוע במסכת פלונית. הפציר רבינו להרשותו לשום עינוי בשיטה זו, למען יבין על כל פנים קצת מהדרשה. אמר לו דודו את הסוגיא, ורבינו התבודד בחדרו, ולמד בשקידה רבה את הסוגיא. אחר כך ביקש מדודו להרשות לו להגיד לפניו הסוגיא, לתהות על קנקנו אם יהיה ראוי ללמוד בישיבתו. פתח רבינו ואמר הסוגיא עם כל הראשונים, ומה שהעלה ברעיוניו חידושים נפלאים.

כשמוע דודו היה משתומם, ואמר לתלמידיו: "מה שאנחנו יגענו קרוב לשני שבועות, יגע הוא ביום אחד והעלה מורגניא, ובגודל עמקותו וחריצותו, כל אשר חשבנו לחדש - לאפס ותוהו יחשב, ואשר חשבנו בסוגיא למוקשה - עשה הוא דרך סלולה בדברי רבותינו הר"ן והרשב"א כונת דבריהם, אין כאן סרך קושיא. הגאון נפל על צווארי רבינו, ובירך עליו: "ברוך שחלק מחכמתו", ואמר: "אלוקים יחנך בני, אתה תהיה על ביתי ועל פך ישקו העדרים, המה בחורי חמד היושבים סביב לשלחני להשקותם ממועייני חכמתך, ואבנה גם אנכי מונך".

עוד מנעוריו היה רבינו חלש המזג ומדוכא ביסורים, אבל כל זה לא הפריע לו לעלות בתורה ובעבודה, והתמיד מאד בלימודו, ומיעט בשינה. לימודו היה תמיד מתוך יסורים קשים, כמעט הוכרח לפעמים לשום ראשו בין כרעיו לגודל מכאובו, והיה גנוח גנח. בכל זאת לא רצה להפסיק לבטל הלימוד רגע אחד. הקפיד לטבול במקוה כל יום, ולא עצרוהו לא גשם ולא שלג. הרופאים הזהירו שיבטל ממנהגו כיון שגופו החלש לא יעמוד בכך, אך הוא אטם אזנו משמוע. לימים כראות הרופאים שלמרות שכחות הגופניים אינם מתחזקים, ממשיך בעבודת ה', דנו ואמרו: "רואים אנו בעליל, שזהו איש אלקים יוצא מגדר הטבע, ותפעם רוח ה' בקרבו, ואלקים עמו, וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו, לא תאונה אליו רעה ונגע לא יקרב באהלו".

פרק האיש מקדש

שמעו של רבינו יצא לתהילה, והגיע לאזני הנגיד רבי יצחק מורגליות ז"ל מנכבדי קהילת ליסא (Leszno, Poland) שחיפש חתן הגון בשביל בתו מרת גליקכה ע"ה. הוא נסע עם שני תלמידי חכמים גדולים לברעסלאו לתהות על קנקנו. וכאשר ביחנו את רבינו ראו שאפילו לא שמעו מקצת שבחו. והנגיד רצה לקחתו לחתן, והגאון רבי וואלף שלח לאביו רבי משה לקבל הסכמתו.

כאשר קרב היום שיסע רבינו לקהילת ליסא, נכנס אל דודו, וביקשו: "היותו נוסע למעון אריות שבחבורה עיר מלאה חכמים, שיגיד לו איזה פלפולים עמוקים, כי הוא לא הכין לעצמו". ענה דודו ואמר: "ידעתי בני ידעת, כי לא תחפור להגיד הדברים בשמן, לבל התלבש בטלית שאינו שלך. וכי תאמר הדברים בשמי - אין רצוני בכך, שזהו פגיעה בכבודך. רב לך בני, אם אך אפס קצהו תציע ממה שהעלית בכוחך הגדול בשיטה עמוקה שעסקנו תחילת החורף (כפי הנזכר למעלה), תראה אם לא על פניך יברכך". אך רבינו ביקש לאחר את הנסיעה כחצי יום, והסתגר בחדרו, והעלה וחיידש פלפולים רמים ונשגבים.

והי כבואו לליסא והציעם לפני גדוליה, ותהום כל העיר, ואמרו לאבי הכלה: "לא כמחשבותך מחשבותינו, בדמיון, שהמיועד לבתך יהיה בהמשך הזמן כחד מגדולי ישראל, כן הוא עתה, אבל לדעתנו - חד בדרא יהיה". אחרי הנישואין היה רבינו סמוך על שלחן חותנו, והתעלה מיום ליום בתורה ובעבודה ובמעשים טובים.

מן המים משיתהו

הנה לפנינו סיפור נורא: בהיותו עוד בבית אבותיו היה לבוש במלבושי אשכנז. בחתונה הלבישו חותנו במלבושי פולין. היה זה חמש שנים אחר כך, אביו רבי משה נסע מאייזנשטאט לעיר הסמוכה. בדרכו עבר אמת המים, ולפתע הסתער רוח סערה, ורבי משה נפל לתוך הנהר, ובאו מים עד נפש, ולא היה בכחו לקום, ואין איש אתו אשר יעמוד לימינו, וכבר התייאש מן החיים. פתאום נדמה לו דמות דיוקנו

של בנו לבוש בבגדי פולין, ותפסו והובילו ליבשה. בבואו לביתו גילה לאנשי ביתו מה שקרה לו, והגיד צבע המלבושים שהיה לבוש בנו ומראה הכובע שהיה על ראשו. והם יעצו לו שישאל במכתבו לבנו להחזיע צבע המלבושים וכובע שלו, וכן עשה. וביקש ממנו עוד, אחרי שהוא ואשתו נכספה נפשם לראותו, ולהשתעשע עמו זמן מה, אם לא יכבד עליו הטורח לעשות נסיעה רחוקה כזו. מיד השיב והודיע צבע מלבושים שלו, וגם ימלא רצונם הטוב לעשות מצות כיבוד אב ואם ויבוא למחיצתם.

לא עברו ימים רבים והגיע לבית הוריו. ויהי בהיותו ימים אחדים בבית אביו, ועדיין לא ידע על מה ולמה ביקש אביו לידע מראה מלבושיו. והנה בשבת קודש כאשר לבש רבינו את בגדי שבת שלו ואת הכובע, עמד אביו כשמשותומם, כי באותן בגדים הוציאו רבינו מן המים, אז גילה לו אביו את המאורע. ורבינו ברוב ענותנותו לא גילה הדבר, רק פעם אחת ביום בשמחת תורה כאשר היה שמוח וטוב לב, סיפר לתלמיד חכם אחד שהיה מקושר אליו את המעשה, וביקש ממנו שיהיה כמוס אצלו.

על כס הרבנות

ויהי ביום כ' סיון שנת תק"נ (1790 למס') פרצה שריפה גדולה בעיר ליסא, וגם בית רבינו נשרף וכל אשר לו. כאשר נשמע הדבר בק"ק ראוויטש (Rawicz, Poland) [מרחק של 25 מייל], היו זריזים מקדימים למצוה, ושלחו משלחת מנכבדי הקבילה לבקשו שיקבע דירתם בעיר. רבינו נענה להצעתם והגיע עם כל משפחתו לראוויטש.

בשנת תקנ"א (1791 למס') כיהן ברבנות בעיר מארקעש-פרידלאנד (Miroslawiec, Poland). ביום י"ב אדר שנת תקנ"ו (1796 למס') נפטרה שם אשת נעוריו מרת גליקה ע"ה. אך תמו ימי האבל ונכבדות מדובר בו, ורבים ביקשו להכניס מרגינתא זו לביתם, וביניהם גיסו (חתן חמיו) הגאון רבי פייבלמאן אב"ד סאטמר (Satu Mare, România) זצ"ל. ואכן נשא את בתו מרת ברנדל ע"ה, ונימוקו עמו יען היא בת ת"ח גדול. ועוד מפני שהיא נכדת חמיו, ואמר בדין הוא שיטול שכרו, כי החזיק אותה הרבה שנים על שלחנו, על כן רצונו לעשות לו נייח נפש בזה.

בשנת תקע"ה (1815 למס') נתקבל רבינו לרבנות פוזנא. והנה בבואו לפוזנא (Poznań, Poland), היו שמה איזה מותנגדים, אולם כאשר ראו את כל הכבוד הגדול אשר עשו לו בני הקהילה, כי כולם באו יחדיו לקבל פניו המאירים, ויצאו לקראתו בתופים ומחולות אנשים נשים וטף, גם לבם של אלו נהפך בקרבם. אמנם קצב אחד ועז פנים ועמד לפני ביתו בזרועות מגולות, וירא את העגלות, וכאשר עבר לפניו העגלה אשר איש האלקים בו, אמר: "איני מבין מה הרעש הגדול הזה, הלוא רק בשר ודם הוא". ויהי כאשר כילה לדבר, פתאום נפל ארצה, ונשאר מוטל במקומו. והיה נראה בעליל כי נענש מן השמים, והקולות יחדלו, ולא פערו עוד פיהם נגד איש אלקים קדוש.

מסופר: פעם אחת נסע מפוזנא לאבעריזטצקא (Obrzycko, Poland) [מרחק של 30 מייל], ובחזרתו סמוך לאיזה כפר, רדפו אחריו עובדי אדמה וכלי זיינם בידם. אולם פתאום נשאר עומדים ניצבים כמצבות אבן מבלי יכולת לנוע ולדבר דבר. וכאשר בא אדוניהם וראה אותם נצבו כמו נד, ולא ידע פתרון. וכאשר שאלם על ככה לא יכלו לענות אותו. ולא ידע מה זאת, עד שבא אליו איש אחד אשר ראה בעיניו ממרחק המאורע, וסיפר לו. אז רכב האדון על סוסו אחרי רבינו וביקש מטותא ממנו. וענה לו רבינו: "אני לא עשיתי להם מאומה, רק נענשו מן השמים, אמנם מבטיח כאשר יחזור אל עבדיו ימצא הכל על מכונו כמקדם, וכן היה. לזאת קראו את המקום ההוא פאמיאנטקאווא

(Pamiętkowo) בלשון פוליש, והוא בלשון אשכנז (Erinnerung Stätte), כלומר מקום זכרון.

באהבתה תשגה תמיד

סיפר נכדו הגה"ק בעל מכתב סופר זצ"ל: פעם בדרך נסיעתו מחתונת אחד מבניו מפולין, היה לן בכפר אחד, וחפציו עדיין לא היו עמו באכסניא שנתאכסן שם. וביקש מבעל האכסניא שיתן לי איזה ספר, שלא ישב בטל. ואמר לו הכפרי, שספריו תחת יד בנו הלומד בעיר, אך ספר אחד יש לו, ונתנו לו. היה זה ספר הרשב"א. פתח ומוצא שחסר דף שלם מהספר. אמר לו רבינו חלף טיבו יעתיק לו להשלים החסרון, והעתיק מזכרוננו גליון שלם מה שהיה חסר מהרשב"א. אח"כ למד מותוך הספר כל אותו הלילה בשקידה רבה. כאשר נשמע הדבר בעיר הקרובה שרבינו לן באותו כפר, באו הנכבדים והלומדים לבקרו, אך לא מצאו אותו כי אם העתקתו. ובדקו ומוצאו שלא החסיר לא תיבה ולא אות אחת מלשון הרשב"א.

וסיים המכתב סופר: "איני מספר למען תתפלא על עוצם זכרוננו של זקנינו, כי אם על עוצם חיבתו ואהבתו וחשקתו לשקוד על התורה, שדבר שכבר היה חקוק בזכרוננו וחדרי מוחו עד שאפילו הלשון היה רגיל על לשונו, בכל זאת היה בעיניו כפרוטגמא חדשה כאילו היום ניתנה מסיני, ושקד על דבר הרשב"א כל אותו הלילה - על זה יש להתקנאות קנאת סופרים, ומי שעוסק בתורה בחשק כזה איננו שוכח לעולם".

החידושי הרי"ם זי"ע כאשר דיבר בשבחו של רבינו, הפליג לספר מעומק שכלו, ואמר כי היה מתפלא לראות עד כמה היה שקוע בכל חושיו והרגשותיו בתורה הקדושה. וסיפר: כי לעת זקנתו כשהיה רבינו פעם האחרונה בווארשא (Warsaw, Poland), היה כבר חוש השמיעה שלו כבד מאוד, וכשהיו מדברים אליו היה הכרח לצעוק ממש לתוך אזנו. בווארשא הכינו לו אכסניא באולם גדול מאוד, והיה מלא המון אנשים הבאים לקבל פניו. כאשר דיברו איזה אנשים בקצה החדר בדברי תורה, התעורר תיכף רבינו להתערב ולפלפל בדבריהם, אף כי אחרים לא שמעו כלל מה שמדברים, והוא עם חרשת אזניו שמע כל הגה שיצא מפי איזה איש בדברי תורה, וזה היה מפאת התדבקות אמיתית שלו בתורה.

ענוותנותו

ידוע היה רבינו בגודל ענוותנותו ושפלות רוחו. ופעם אמר חתנו הקדוש מרן החת"ס זי"ע: הלוא אין אתנו ידוע עד מה הגיע ענוותנותו של משה רבינו ע"ה, אשר התורה הקדושה משבחו במדת ענוה. בכל זאת אם נכיר ונסתכל ברבי עקיבא איגר, נוכל לצייר על כל פנים מה נקרא ענוה במדה גדולה, ונוכל להבין בקצה המדה של משה רבינו ע"ה.

מסופר: פעם אחת היה רבינו באסיפת רבנים מגדולי הדור בווארשא, והתאכסן עם הגאון החוות דעת בבית אחד - הוא בעליה והחוות דעת למטה. ובדרך כלל שהה החוות דעת למעלה אצל רבינו. יום אחד הגיע איש נכבד אל רבינו, בעת שהחוות דעת היה בחוץ. ואמר האיש: "באתי לקבל פני רבינו, והייתי משתוקק לראותו כראות פני אלקים". והשיב רבינו: "צער לי כי בזו השעה הלך 'הרבי' לחוץ, אבל בלי ספק יבוא עוד מעט". האיש המתין בחדר רבינו, וכאשר חזר החוות דעת לחדר רבינו, הראה להאיש: "זהו הרבי אשר אתה מבקש". גודל הענוה מזה נראה, כי לא עלתה על דעתו שעליו יהיה כונת האיש, רק על בעל החו"ד שהוא הוא הרבי, ורק אותו האיש מבקש, ובו רק בטעות דיבר.

בעת ההיא בא איש אחד אל רבינו, וכאשר נפטר ממנו ביקש: "יברכני רבינו", והוא סירב כדרכו. ואמר האיש: "רבינו, הלא אחז"ל (מגילה טו.) אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך", ומיד כאשר נזרקה מפיו, הכיר את טעותו, ואמר: "הפשט הוא אל תהי ברכת הדיוט, ברכה אשר מברכים להדיוט, לא תהי קלה בעיניך לברך". והשיב רבינו: "מוטב שיסוב ההדיוט עלי, ולא תגלה פנים בתורה שלא כהלכה".

אחרית ימיו

בשנת תקצ"ו (1836 למס') גברה עליו חלישת גופו, ובל זאת לא פחת משום כך בעבודתו את קונו. בשנת תקצ"ז נחלה ר"ל בחולי שלאק, ונעדר ממנו כח הדיבור, ולא היה ביכולתו לדבר דברים ולהוציאם מפיו הקדוש. איש אחד התפלל לפניו בכל עת תפלה להוציאו מדיון שומעו כעונה, ועל כל ברכה ענה אמן. גם פסוק ראשון של ק"ש אמר בפה, ובכל קדיש ענה אמן יהא שמיה רבא. וכן בירך על התפילין. גם שגור היה בפיו הפסוק "תהילת ה' ידבר פי" (תהלים קמה:כא), אשר אמר הרבה פעמים ביום. חולת לא היה יכול להוציא הגה מפיו. אולם שכלו היה זך ונקי כמקדם, והיה נראה לעינים צערו על שלא יכול לדבר כרצונו. ופעם אמר לבניו הרבנים הגדולים רבי אברהם ז"ל ורבי שלמה ז"ל במעמד אנשים אחרים: "ידע אני הרבה, ואיני רשאי לגלות". ואמר להם: "ה' יודע, כי לא בשביל הנאת עוה"ז רצוני בחיים, כי אם לעבור את בוראי באמת ובתמים, על כן הושיעני ה' וארפא".

וביום י"ג תשרי תקצ"ח (1837 למס'), כבה נר אלקים, שר וגדול נפל בישראל. רבינו החזיר את נשמתו ליוצרו, ונטמן בבית החיים בעיר פחנא.

צאצאיו

רבינו השאיר אחריו דורות ישרים ומבורכים, ואלו הן: מזוגתו הראשונה מרת גליקה ע"ה: בנו הגאון רבי אברהם זצ"ל, הו"ל את תשובות ותולדות רבינו, רב ברוגוזנו בפולין (Rogoźno, Poland). בנו הגאון רבי שלמה זצ"ל, בעל גליון מהרש"א על שו"ע, והוציא לאור תשובות ותולדות רבינו. אב"ד קאליש (Kalisz, Poland), ואח"כ מילא מקום אביו בפחנא, בנו הוא הרה"ק ר' לייבל איגר מלובלין (Lublin, Poland) זי"ע. בתו מרת שיינדל ע"ה, אשת רבי משה דוד זצ"ל מברומברג בפולין (Bydgoszcz, Poland). בתו מרת שרל איגר ע"ה, בז"ר אשת הגאון רבי אברהם משה קאלישער זצ"ל. בזו"ש אשת מרן רבינו משה סופר זי"ע אב"ד פרעשבורג, ובעל החתם סופר. בתו צפורה.

מזוגתו השניה מרת ברנדל ע"ה: בנו רבי יצחק לייב איגר זצ"ל מלאמזא (Łomża, Poland). בנו רבי משה איגר זצ"ל מוורשא. בנו רבי בנימין וואלף זצ"ל. בנו יהושע פייבלמן. בנו רבי שמואל זצ"ל ממינסק (Mińsk Mazowiecki, Poland). בנו רבי שמחה בונים זצ"ל מבארדיטשוב (Berdychiv, Ukraine). בנו רבי דוד זצ"ל מברעסלאו. בתו מרת ראדיש ע"ה, אשת רבי וואלף שיף זצ"ל מברעסלאו. בתו מרת הדסה ע"ה, אשת רבי מאיר לייב הכהן רחנס זצ"ל. בתו מרת גיטל ע"ה, אשת רבי שמואל קורנפעלד זצ"ל מפחנא. בתו מרת רבקה ע"ה, אשת רבי חיים שמואל בירנבוים זצ"ל מפילץ (Pilica, Poland). בתו מרת ביילא ע"ה, אשת רבי מאיר לייב הכהן רחנס זצ"ל, שהיה בז"ר בעל אחותה מרת הדסה ע"ה. בתו מרת יוטא איגר ע"ה, אשת רבי שמעון ברלינר זצ"ל מקרוטושין (Korczyna, Poland). בתו מרת פרידה איגר ע"ה, אשת רבי פישל גראדשטיין מלובלין זצ"ל.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מקורות: חוט המשולש, פליטת בית סופריהם

מגיד משנה לנוער

פרשת האזינו

באור א"ך אמר משה למלאכים האזינו לדברי

"האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי" (לב:א). דער אבן עזרא שרייבט 'השמים' מיינט די מלאכים. לויט דעם דארף מען פארשטייען, וויאזוי האט א ילוד אשה געזאגט פאר די מלאכים הערסט צו מיינע ווערטער. מיר טרעפען דאך ווען משה רבינו איז ארויף אין הימלעל מקבל זיין תורה, האבען די מלאכים געפרעגט 'מה לילוד אשה בינינו'. האט משה רבינו געזאגט ער איז געקומען מקבל זיין די תורה. האבען די מלאכים געזאגט 'תנה הודך על השמים' (תהלים ח:ב). האט הקב"ה געזאגט: משה ענטפער זיי תשובה. האט משה רבינו געזאגט: איד האב מורא אז זיי וועלען מיך פארברענען. האט הקב"ה געזאגט: האלט אן מין פסא הפבוד אין ענטפער זיי (שבת פח:). אבער דא האט דאך משה נישט געהאט וואו זיך אנצוהאלטן, אויב אזוי, ווי ער האט געזאגט הערסט צו מיינע ווערטער.

לפני שמונה עשרה אומרים ה' שפתי תפתח כדי שיזכרו להתפלל

עס שטייט אין ספרים (ראה אלשיך פ' ואתחנן ד"ה כי על כן סדרנו) דאס וואס חז"ל האבען מתקן געווען (ברכות ד:) פאר שמונה עשרה זאגען 'ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך' (תהלים נא:ז), איז דער פשט, ווען א מענטש שטייט גרייט צו דאווענען פאר דעם הייליגען באשעפער פאןמאכן זיך זיינע ליפן פון פחד פון הקב"ה מלך מלכי המלכים, ווייל ער איז זיך מתבונן ווי קען א מענטש פון א חומר שטייען פאר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה, וועגן דעם האבען חז"ל מתקן געווען צו זאגען 'ה' שפתי תפתח', אז דעמאלס איז 'פי יגיד תהלתך', אבער אן דעם איז נישט מעגליך צו עפענען דעם מויל פאר דעם אייבישטער און דאווענען פאר איהם.

מכיון שמשה רבינו לא אמר מעצמו היה יכול לומר האזינו השמים

דאס האט משה רבינו געזאגט 'האזינו השמים ואדברה וגו'', און דאס איז ווייל 'כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלקינו', איד זאג גארנישט פון מיר נאר אלס בשם ה', אזויווי עס שטייט (שמות יט:כ) "משה ידבר והאלקים יענו בקול", די שכינה האט ארויס גערעדט פון משה.

ספור מהרה"ק מקאזניץ זי"ע

מען פארציילט אויף דעם הייליגען קאזניצער מגיד זי"ע: אין יאר תקע"ה די לעצטע יום כפור פון זיין לעבען, האט מען איהם אריינגעברענגט מיט א פערט אין בית המדרש, ער האט געדאווענט כל ימיו פאר דעם עמוד. ווען ער איז אנגעקומען צו "ויאמר ה' סלחתי כדברך" (במדבר יד:כ), איז ער געשטאנען און האט אויסגערופען הויך: "רבנונו של עולם, ווער קען

פֿאַרצײלן זײַן גרויס שטאַרקקײט, קײנער װײסט עס נישט - נאר דו אליין. מײן גרויס שוואַכקײט װײסט אויף קײנער נישט נאר דו אליינס. די ראָיה איז װײל יעדע יאר דאווען איך יעדען טאָג פֿאַר דעם עמוד, אָבער דאָס יאר האָב איך נישט געדאווענט יעדען טאָג פֿאַר דעם עמוד. רבּונו של עולם, דו װײסט דאָך אַז די סיבה פֿון דעם איז װעגען מײן גרויסע שוואַכקײט. און דאָס װאָס איך האָב געדאווענט גאנץ חודש אַלול פֿאַר דעם עמוד, װײסט דו דאָך רבּון כּל עולמים אַז איך האָב עס נישט געטוהן פֿאַר מײנעט װעגען, נאר פֿאַר זײַן פֿאַלק ישׂראל. אויב אַזוי פֿרעג איך דיר: װי קען זײַן אַז מיר איז אַזוי גרינג צו נעמען אויף זיך די לאָסט פֿון כּלל ישׂראל אַפֿילו איך בין אַזוי שוואַך, און פֿאַר דיר גרויסער באַשעפֿער איז שווער צו זאָגען נאר די צוויי װערטער: 'סלחתי כְּדָבָרָה'."

האַט דער קאָנצער מגיד צוגעלייגט: "רבּון כּל העולמים, אויב װעסט דו זאָגען, װײל עס איז נישט דאָ גענוג צדיקים אין די װעלט, װעגען דעם זאָגסט דו נישט 'סלחתי כְּדָבָרָה', עס איז דאָך דאָ אין רמנוב רבי מנחם פֿון פֿריסטוג, װאָס ער איז קעגן אַלע צדיקי הדור. און אָפֿשר װײל עס איז נישט דאָ קײן אורים ותומים זאָגסט דו נישט דו צוויי װערטער 'סלחתי כְּדָבָרָה', אין לובלין האָסט דו דאָך דעם חוזה, הרב רבי איציקל װאָס ער לייכט װי אַן אורים ותומים, װאָס איז געווען אויף דעם האַרץ פֿון אַהרן הכהן הגדול.

אָפֿשר װעסט דו זאָגען אַז עס נישט דאָ גענוג בעלי תשובה, בין איך דאָך דאָ מיט מײן שוואַכע גוף, איך בין גרייט צו מאַכען תשובה פֿאַר גאנץ כּלל ישׂראל, איך בעט נאר זאָג 'סלחתי'". אַזוי האָט דער קאָנצער מגיד געזאָגט דריי מאל. נאָך דעם האָט ער געהייסען זינגען מיט אַ שיינעם ניגון. און האָט געזאָגט הויף: "וַיֹּאמֶר ה' סְלַחְתִּי כְּדָבָרָה". אין די זעלבע צײַט האָט דער רבי פֿון לובלין דאָס געשפּירט און געזאָגט: "איך האָף צו הערען גוטע בשורות פֿון קאָנצין, װײל דער קראַנקער װאָס ליגט אין בעט שאַקעלט אַלע עולמות."

װען מען האָט דאָס פֿאַרצײלט פֿאַר הרה"ק ר' ישׂראל מרדכי זי"ע, האָט ער געזאָגט: "איך גלייב באַמונה שלימה אַז דער קאָנצער מגיד האָט פֿון הקב"ה אליין געהערט 'סלחתי כְּדָבָרָה' אַזױווי משה רבינו, װײל אַן דעם װאָלט ער נישט ממשיך געווען צו דאווענען". (ראה עשר אורות אות נ"ט)

יארצייטען פון צדיקים

הגה"ק רבי יצחק יהודה שמעלקיס זצוק"ל
בעל בית יצחק ואב"ד לעמבערג ועוד

ט' תשרי תרס"ו

רבי יצחק יהודה שמעלקיש, דער מחבר פון ספר "בית יצחק", איז געבוירען אין יאר תקפ"ח אין די שטאט לעמבערג, צו זיין טאטע הגאון הנגיד רבי חיים שמואל זצ"ל, בן אחר בן פון הגה"ק רבי אלעזר רוקח זצ"ל פון אמסטערדאם בעל מעשה רוקח. די מאמע מרת מרים מירל ע"ה, איז געווען די טאכטער פון רבי משה שאול וואהל ז"ל פון לעמבערג, מגזע רבי שאול וואהל זצ"ל - דער קעניג פון פולין אויף איין טאג.

רבי סנדר דער טאטע פון רבי חיים שמואל, זיין משפחה נאמען געווען רוקח, ער האט דאס געטוישט אויף "שמעלקיש", וואס אזוי האט געהייסען א איד וואס האט געוואוינט אין לעמבערג, וואס איז נפטר געווארען אן איינער זאל איהם ר'ש'ענען, האט רבי סנדר איבערגענומען זיין נאמען, אזוי האט ער געקענט וואוינען אין לעמבערג לויט דעם געזעץ וואס איז געווען.

דער גאון רבי מאיר אריק זצ"ל האט אמאל פארציילט ווען ער האט פארגעלערנט דעם שיעור פאר זיינע תלמידים: עס איז געווען א גביר וואס איז געקומען צום גאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל, און האט איהם פארציילט, מען האט איהם אנגעטראגען פאר זיין טאכטער דעם בחור יצחק שמעלקיס. און דער גביר האט צוגעלייגט, ער ווייסט אבער נישט צו ער זאל אויספירען דעם שדוך, ווייל מען זאגט אויף דעם בחור אז ער פירט זיך נישט ווי עס דארף צו זיין. גלייך האט זיך רבי שלמה קלוגר אויפגעשטעלט פון זיין בענקעל, ער איז ארויס פון צימער צום אנדערער צימער, עס האט זיך גוט דערקענט אויף איהם אז ער איז זייער אויפגערעגט. די מענטשען וואס האבן זיך דארט געפונען, זענען צוגעגאנגען צום גביר, און געזאגט: "זאלסט וויסען אז אזא הנהגה פון דעם גאון רבי שלמה קלוגר מיינט א שווערע נזיפה, גיי שטעל אריין און בעט איהם איבער". דער גביר איז אריין צום גאון, אבער רבי שלמה קלוגער האט אויסגעדרייט זיין פנים צום פענסטער, און האט זיך נישט געוואלט אויסדרייען צו איהם. דער גביר האט נישט געהאט קיין ברירה, און איז ארויס מיט א שווערע געמוט.

האט הגאון רבי מאיר אריק אויסגעפירט: "פרעגט מיר נישט וואס איז געווארען מיט דעם גביר". מען האט זיך דערוואוסט אז דער גביר האט פארלוירען זיין גאנצע פארמעגען און איז געווארען א ביטערער ארימאן. האט רבי מאיר אריק געזאגט: "עס קען דאך נישט אנדערש זיין, חז"ל רעדען דאך אזוי שטארק פון די גרויסע עבירה פארשעמען א תלמיד חכם, מה זיין אז ער האט פארלוירען זיין פארמעגען". אזוי האט רבי מאיר אריק געזאגט אפאר מאל: "עס קען דאך נישט אנדערש זיין", מיט זיין גרויסע אמונה בתמימות, אז די ווערטער פון די הייליגע חז"ל זענען זיכער מקוים געווארען. (טובות זכרונות)

כ"ק אדמו"ר מהר"ש (השני) מבאבוב זי"ע האט פארציילט: עס איז געווען א איד רבי דוד וואס האט געוואוינט אין די שטאט לעמבערג, ער האט געארבעט פאר א גביר וואס האט געוואוינט אין די שטאט סטריא. רבי דוד איז געפארען פון איין שטאט צום צווייטען פארקויפן די סחורה פון דעם גביר, ער האט אויף איינגעמאנט די געלד פון די קויפער. איינמאל איז ער געפארען מיט די באן קיין סטריא, ער האט איינגעמאנט א גרויסען סכום געלט, און האט עס אריינגעלייגט אין די טאש פון זיין הויזען. אינמיטען וועג איז ער איינגעדרימערט, און ווען ער האט זיך אויפגעוועקט האט ער געטאפט די טאש, און צו זיין גרויס שרעק שפירט ער, אז די געלד איז נישטא, איינער האט דאס געגנב'עט.

ווען ער איז אנגעקומען קיין סטריא, האט ער פארציילט פאר דעם בעל הבית וואס איז איהם געשעהן. האט דער בעל הבית איהם גערופען צו דין תורה ביים רב פון שטאט, דער גאון בעל הרי בשמים זצ"ל. דער רב האט געהערט די טענות פון ביידע זייטען, און האט גע'פסק'ענט, אז עס איז געשעהן ווייל רבי דוד האט נישט גוט אפגעהיטען די געלט, ווייל די טאש פון די הויזען איז נישט קיין גוטער פלאץ צו היטען געלט, מילא איז ער א פושע, און ער מוז צאלען.

ווען רבי דוד איז צוריק קיין לעמבערג, האט ער פארציילט די מעשה פאר זיין חבר רבי אהרן ברינגער ז"ל, א באבובער חסיד, וואס ער איז געווען זעהר נאנט מיט דעם 'בית יצחק', ער האט פארנעשלאגען ער זאל אריינגיין צו איהם, און הערען וואס ער האט צו זאגען. דער 'בית יצחק' האט איהם געפרעגט: ווי האלט ער נארמאל די געלט? האט רבי דוד געענטפערט, אז ער האלט די געלט אלעמאל אין די טאש פון די הויזען. האט דער בית יצחק גע'פסק'ענט, אז ער דארף נישט באצאהלען, ווייל ער האט געלייגט די געלט ביי אן אפגעהיטענער פלאץ, און ער איז אן אנוס. רבי דוד האט געבעטען ער זאל איהם אפשייבען דעם פסק, און דער 'בית יצחק' האט געשריבען דעם פסק, און איהם געגעבען.

דערנאך איז רבי דוד צוריקגעפארען צום 'הרי בשמים', ער האט ארויסגענומען דעם פסק וואס דער 'בית יצחק' האט געשריבען, און איהם דאס געגעבען. האט דער 'הרי בשמים' געזאגט: "עס איז אמת אז איך בין זעהר מחשיב די רייד פון דעם גרויסען גאון פון לעמבערג. אבער זאלסט וויסען, אז איך האב נישט פון מיר אליין אזוי גע'פסק'ענט, נאר אזא שאלה איז שוין פארגעקומען ביים חתם סופר זי"ע, און ער האט אזוי גע'פסק'ענט" (חור"מ סי' קס"ח).

רבי דוד איז צוריק קיין לעמבערג, און איז ווידער אריין צום 'בית יצחק', און האט איהם געזאגט וואס דער 'הרי בשמים' האט געזאגט, און ער וויל וויסען וואס זאל ער יעצט טוהן. ווען דער 'בית יצחק' האט דאס געהערט, איז ער געווארען זעהר אומרוהיג, ווי קען זיין אז ער האט גע'פסק'ענט קעגען א חתם סופר. ער האט געעפנט דעם שו"ת חתם סופר און האט אריינגעקוקט, דערנאך איז ער ארומגעגאנגען פאטריאכט.

פלוזלינג איז איהם איינגעפאלען א געדאנק, אז ביידע זענען גערעכט, ער קריגט זיך נישט אויף דעם חתם סופר. דער חתם סופר האט געשריבען די תשובה פאר א איד וואס וואוינט

אין מעהרין, וואס דארט גיין די מענטשען מיט קורצע רעקלעך, מילא אויב מען לייגט דארט געלט אין הויזען טאש איז דאס אַנדאי נישט קיין שמירה. אָבער דא אין גאליציא וואס דער מנהג איז צו גיין מיט אַ לאנגע רעקעל, דארט איז דאס זיכער אַ גוטע שמירה.

יארען שפּעטער ווען הגה"צ רבי יצחק טוביה ווייס זצ"ל האט געוואוינט אין אנטווערפּען און איז געווען אַ רב דארט, און נאכדעם איז ער געווארען גאב"ד פון ירושלים, איז איהם אויף פארגעקומען אזא שאלה, אז אַ איד האט אַרײַנגעלייגט געלט פון אַנדערער מענטש אין זיין הויזענטאש, און די געלט האט זיך פארלוירען. נאך וואס רבי יצחק טוביה האט געזאגט זיין פּסק, האט ער אַביסעל מורא געהאט, אפּשור האט ער נישט גוט געפּסק'ענט.

דעמאלס איז כ"ק אַדמו"ר מבאבוב געווען אין אנטווערפּען, אין דעם טאג איז ער ארויף אַ באזוך ביים רב רבי יצחק טוביה. אינמיטען שמועס האט רבי יצחק טוביה פאַרצײלט דעם פּסק וואס ער האט געגעבען. האט איהם דעמאלס דער באבובער רבי פאַרצײלט די מעשה מיט דעם 'בית יצחק', האט רבי יצחק טוביה הנאה געהאט אז ער האט געפּסק'ענט להלכה. (זכרונם לברכה)

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מזל טבא וגדיא יאי

מע"כ כ"ק אדמו"ר מניקלסבורג שליט"א
והר"ר אלעזר אהרן וואלהענדלער שליט"א
לרגל אירסי נכדו-בנו הבה"ח אליהו עב"ג בשעטו"מ

לידידינו הרה"ג ר' לוי יצחק פאנעט שליט"א
אב"ד אילאנדא
לרגל הכנסת בנו לעול המצוות בשעטו"מ

לידידינו הרה"ר שמואל אקערמאן שליט"א
לרגל הכנסת בנו יהודה ארי' לעול המצוות בשעטו"מ

לידידינו הרה"ר שמואל צבי (העשי) איזראעל שליט"א
לרגל הכנסת בנו לעול המצוות בשעטו"מ

ישיבה בית שערס

כולל משנה הלכות

בנשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א
רח' יצחק שוואלל 4
ירושלים ת"ו

להבה"ח יואל וואסערמאן
לרגל אירוסיו עב"ג בשעטו"מ

KHAL UNGVAR
HEICHAL ZICHRON KEDOSHIM
5306 16TH AVENUE
BROOKLYN, NEW YORK 11204

קהל אונגוואר
היכל זכרון קדושים
נתייסד ע"י כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוק"ל
בנשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א

מנחה ערב יוה"כ 2:00
שאר מנינים : 2:30, 3:00, 3:30 והלאה

יום הקדוש

הדלקת הנרות 6:21
כל נדרי 7:05
שחרית 7:45
זמן מוצאי יוה"כ 7:50
קידוש לבנה - גלייך נאכן אויספאסטן
עריכת השלחן מוצאי יוה"כ 10:15

בברכת גמר חתימה טובה

העבאים